

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İLKÖĞRETİM 7.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE “ TÜRK TARİHİNDE
YOLCULUK” ÜNİTESİNİN ÇOCUK EDEBİYATI İLE
İLİŞKİLENDİRİLMESİNİN ÖĞRENCİLERİN EMPATİ BECERİLERİNE
(EĞİLİMLERİNE) ETKİSİ**

**HAZIRLAYAN
YAHYA AKYOL**

**DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ
DOÇ. DR. CELAL METİN**

**MANİSA
2011**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 7.sınıfta Sosyal Bilgiler dersinde “Türk Tarihinde Yolculuk ” ünitesi işlenirken bu ünitenin çocuk edebiyatı ürünleri ile ilişkilendirilmesinin öğrencilerin empatik eğilimlerine etkisini tespit etmektir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri; cinsiyet, kendi çalışma odasının var olup olmaması, beslediği hayvanın olup olmadığı, annenin çalışması, babanın iş sahibi olup olmadığı, ailenin yapısı, kardeş sayısı, annenin yaptığı iş, babanın yaptığı iş ve geçirmiş olduğu hastalık olup olmadığıdır.

Araştırma 2010-2011 öğretim yılında Manisa İli Demirci İlçesi'nin Cumhuriyet İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilmiştir. Araştırma bir deney, bir de kontrol grubu olmak üzere toplam 34 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ve sonrasında her iki gruba 20 maddeden oluşan empatik eğilim ölçeği uygulanmıştır. Dersler bizzat araştırmacı tarafından deney grubunda çocuk edebiyatı konularıyla ilişkilendirilerek, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemlerle işlenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, SSPS 17.0 istatistik paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA)yapılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alınmıştır.

Çocuk edebiyatı konuları ile ilişkilendirilerek öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretimin yapıldığı kontrol grubunun puanları karşılaştırıldığında empatik eğilim ölçeğine göre son test puanlarında deney grubunun lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet değişkeninde son testte kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ancak kendi çalışma odasının olup olmaması, beslediği hayvanın olup olmaması, annenin çalışıp çalışmaması, babanın çalışıp çalışmaması, ailenin yapısı, kardeş sayısı, geçirmiş olduğu hastalık olup olmadığı değişkenlerine göre anlamlı bir fark çıkmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Çocuk Edebiyatı, Empatik Eğilim

ABSTRACT

The aim of this research is to identify the effect of associating the products in children's literature with the unit of 'Journey in Turkish History' in social studies lesson in 7th classes of primary school while instructing this unit on students' emphatic tendencies. Independent variables of the research are : gender, whether he/she owns a private study room or not, any pet he/she feeds or not, the mother's occupation, whether the father owns an occupation or not, the structure of the family, the number of brothers and sisters, the mother's occupation, the father's occupation and whether he has transmitted a disease or not.

The research conducted in Cumhuriyet Primary School in Demirci/MANİSA in 2010-2011 academic year. The research was carried out with 34 students in total as an experiment group and a control group. The both groups have been applied the scale of emphatic tendency consisting of 20 items at the end of the treatment. The lessons has been processed by the researcher by associating with the subjects of children's literature in the experiment group and with traditional methods in the control group. The collected data at the end of the research has been analysed through the SSPS 17.0 statistical package. Has been used as t-test and analysis of variance(ANOVA). The signifiacnce level has been obtained as $p<0,05$ in the analysis.

A significiant difference has been identified on behalf of the experiment group in the latest test points according to the scale of emphatic tendency when the points of the test group having been taught by associating with the subjects of children's literature and the control group having taught traditionally have been checked. Furthermore, it has been identified that there has been a significiant difference on behalf of female students in the last test in gender variable. But a significiant difference has not been identified upon whether he/she owns a private study room or not, any pet he/she feeds or not, his/her mother works or not, the father works or not, the structure of the family, the number of brothers and sisters, whether he transmitted a disease or not according to variables.

Keywords : Social Studies, Children's Literature, Emphatic Tendency

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “, İlköğretim 7.Sınıfta Sosyal Bilgiler Dersinde “Türk Tarihinde Yolculuk “ Ünitesi İşlenirken Bu Ünitenin Çocuk Edebiyatı Ürünleri İle İlişkilendirilmesinin Öğrencilerin Empati Becerilerine (Eğilimlerine) Etkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
28 /12 /2011
Adı Soyadı
Yahya AKYOL

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 11.11.2011 tarih ve 21/39 sayılı toplantısında oluşturulan jüriimiz tarafından Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yahya AKYOL'un " İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesi İşlerken Konuları Çocuk Edebiyatı ile İlişkilendirerek İşlemenin çocukların empati becerisinin gelişimine etkisi" Konulu tezi incelenmiş ve aday 28.12.2011 tarihinde saat 14.00'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 1.00 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	<u>OY BİRLİĞİ</u>	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	<u>OY ÇOKLUĞU</u>	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Doç.Dr. Celal MBTİN

(Danışman)

ÜYE

Yrd.Doç.Dr. Abdurrahman İLGAN

Yrd.Doç.Dr. Rasih ERKUL

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖNSÖZ

Küresel anlamda rekabetin hızla arttığı günümüzde milletler kendi benliklerini koruyarak ayakta kalabilmek için kaliteli bir eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Eğitimi oluşturan unsurlar içinde de özellikle iyi, üretken vatandaş yetiştirme konusunda Sosyal Bilgiler eğitimine büyük görevler düşmektedir. İyi, üretken vatandaş yetiştirebilmek için de empati yapabilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Empati becerisi sadece geleneksel yöntemlerle kolayca kazandırılacak bir beceri değildir. Bu becerinin kazandırılmasında geleneksel yöntemlerin yanında yeni yöntemlerin de denenmesi gerekmektedir. Bu araştırma ile de Çocuk Edebiyatı ürünlerinin desteği ile empatik eğilimlerin farklılaşp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sürecinde yardımlarını, anlayışını hiç esirgemeyen, bana her zaman yol gösteren sayın danışmanım Doç. Dr. Celal METİN'e, çalışmalarımnda destek veren Yrd.Doç.Dr Abdurrahman İLĞAN'a ve Yrd.Doç. Rasih ERKUL'a; uygulama esnasında bana her türlü kolaylığı gösteren Cumhuriyet İlköğretim Okulu Müdürü İsmail GÜLER'e, konu başlığı seçiminde verdiği fikirler için Doç. Dr Bahri ATA'ya, yardımları için değerli dostlarım Adil BEDİR, Özer SARI ve Mehmet TURUN'a, değerli öğretmenim Gülşen ALTINTAŞ'a, verilerin analiz edilmesi esnasında verdiği büyük destek için Gülbin KIYICI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Yahya AKYOL
Manisa-2011

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
ÖZET	I
ABSTRACT	II
YEMİN METNİ	III
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİNİ FORMU	XI
BÖLÜM I	
1. Problem Durumu	1
1.1 Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	6
1.1.1 İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi	6
1.1.2 Soru Cevap Yöntemi	7
1.1.3 Çoklu Zeka Yöntemi	7
1.1.4 Problem Çözme Yöntemi	8
1.2 Araştırmanın Amacı	8
1.3 Problem Cümlesi	8
1.4 Alt Problemler	8

1.5 Araştırmanın Önemi	9
1.6 Sayıtlar	10
1.7 Sınırlılıklar	10
1.8 Tanımlar	11

BÖLÜM II : ÇALIŞMANIN KURAMSAL ALT YAPISI

2.1 Eğitim	12
2.2 Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Tarihsel Gelişimi	13
2.3 Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi	15
2.4 Sosyal Bilgilerin Çocuk Edebiyatı İle İlişkisi	17
2.4.1 Çocuk Edebiyatı	17
2.4.2 Dünya’da Çocuk Edebiyatı	18
2.4.3 Türkiye’de Çocuk Edebiyatı	19
2.4.4 Çocuk Edebiyatı İle Sosyal Bilgiler Dersinin İlişkisi	22
2.5 Sosyal Bilgilerin Empati İle İlişkisi	35

BÖLÜM III : YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli	40
3.2 Çalışma Grubu ve Örneklem	41
3.3 Veri Analiz Teknikleri ve Ölçme Aracı	41

BÖLÜM IV : BULGULAR ve YORUMLAR

4.1 Birinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	45
4.2 İkinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	46
4.3 Üçüncü alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	46
4.4 Dördüncü alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	46
4.5 Beşinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	47
4.6 Altıncı alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	47
4.7 Yedinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	48
4.8 Sekizinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar	48

BÖLÜM V : SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar	50
5.2 Öneriler	51

KAYNAKÇA	52
-----------------	----

EKLER

EK-1: Empatik Eğilim Ölçeği	59
EK -2: Alt Boyutlar İçin Veri Toplama Aracı	60
EK-3: “Malazgirt’ten Açılan Kapı” Adlı Metin	61
EK-4: “Hayalleriniz Gücümüze Ulaşmaz” Adlı Metin	68
EK-5: “ Deryaların Sultanı” Adlı Metin	72
EK-6: “ Tercih” Adlı Metin	75
EK-7: “Sinan Konya’da” Adlı Metin	77
EK-8: “ Lale Çılgınlığı” Adlı Metin	81
EK-9: “Ankara Şehri” Adlı Metin	82
EK-10: “Felatun Bey ve Rakım Efendi” Adlı Metin	84
EK-11: Ünite Kazanımları	90

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1 : Analiz genelinde deney grubunda ve kontrol gruplarında empatik eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığını göre t-testi sonuçlar	44
Tablo 1.2 : Deney ve kontrol gruplarının kendi içinde farklılaşp farklılaşmadığı göre t-testi sonuçları	45
Tablo 1.3 :Deney grubunda cinsiyet t-testi sonuçları	45
Tablo 1.4 : Deney grubunda çalışma odasının olup olmamasına göre t-testi sonuçları	46
Tablo 1.5 : Deney grubunda beslediği hayvan olup olmamasına göre t-testi sonuçları	46
Tablo1. 6 : Deney grubunda aile yapısına göre t-testi sonuçları	47
Tablo 1.7 : Deney grubunda geçirmiş olduğu hastalık olup olmamasına göre t-testi	47
Tablo 1.8 : Deney grubunda babasının çalışmasına göre t-testi	47
Tablo 1.9 Deney grubunda kardeş sayısına göre t-testi sonuçları	48
Tablo 1.10 Deney grubunda ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre ANOVA sonuçları	48

KISALTMALAR

ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
Akt.	: Aktaran
Çev	: Çeviren
F	: F değeri (ANOVA için)
N	: Veri Sayısı
NCSS	: National Council For The Social Studies
P	: Anlamlılık Düzeyi
Sd	: Serbestlik Derecesi
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
SS	: Standart Sapma
<u>t</u>	: t değeri (t-testi için)
<u>X</u>	: Aritmetik Ortalama
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

BÖLÜM I

1. PROBLEM DURUMU

Eğitimin amacı bireyde istendik davranışlar oluşturmaktır. Bu davranışları oluşturmadaki amaçlardan biri de bireyi sosyal hayatın içine katabilmektir. Bu nedenle eğitim programlarına dahil edilen herhangi bir dersin sosyal hayatta karşılığının olması önemlidir. Bu açıdan bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi sosyal hayatta en fazla karşılık bulabilen derslerden biridir. Örneğin 7. sınıf Sosyal Bilgiler ünitelendirilmiş ders planlarına baktığımızda kazanımlardan birinin: “Doğru bilgi alma hakkı, düşüncüyü açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.” şeklinde olduğu görülüyor. Bu kazanımla ilgili açıklamalara baktığımızda : “ Hakların ihlal edildiği durumlar karşısında yetkili kurumlara başvurmanın bir vatandaşlık görevi olduğunu belirtir.” şeklindedir. Bu kazanımın gerçekleşmesi durumunda öğrenci artık tıkanmış bir kanalizasyon için belediyeye, ücreti olması gerekenden çok yüksek olan bir telefon faturası için telefon şirketine, haksız yere kesilen elektrik için elektrik şirketine başvuru yapabilme cesaretini kazanır.

Sosyal Bilgilerin amacı, yetiştirilen öğrencilerin devlet hayatını ilgilendiren konulara ilgi duymalarını ve demokratik hayata dair bilgiler öğrenerek, demokrasiyle ilgili konularda daha katılımcı olmalarını sağlamaktır. Öğrenciler devlet yönetimiyle ilgili konularda bilgi edinerek demokratik açıdan daha bilinçli birer katılımcı konumuna gelmektedirler. Uluslararası ve milli konularda bakış açılarını genişletmek, ayrıca farklı dinlere, ırklara, milletlere saygılı ve hoşgörülü bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmektedir. Sosyal Bilgiler, toplumsal hizmetlerin ve politik eylemlerin öğrenilmesine yönelik etkinliklerle öğrencileri kendi toplumlarını geliştirmeye yöneltmekte ve topluma hizmet etmenin değerini fark etmelerini sağlayan becerilerle donatmaktadır (Garcia ve Michaelis, 1992; akt: Yiğit, 2007:8).

Dünyadaki bilimsel ve teknolojik ilerleme ülkeler arasındaki bağların artmasını sağladı. Bu da kültürlerin birbirini rahatlıkla etkileyebilmesine neden oldu. Bu durum da kültürler arası rekabetin gittikçe artmasına neden olduğu için bazı zayıf kültürlerin yeni

nesillerine kendi kültürlerini aktaramamaları durumunda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmelerine neden oldu. Bir milletin kültürünün, bir başka milletin kültüründen tek taraflı etkilenmeye başlaması, diğer kültürlerle herhangi bir etki yapamaması o milletin kültürünün yok olmaya başlaması demektir. Bundan dolayı da eğitim kurumlarının ve eğitimcilerin önemi ve sorumlulukları da artmaktadır (Tekgöz, 2005:8). Sosyal Bilgiler eğitimcilerin öğrencilere kendi tarihlerini, kültürlerini doğru bir şekilde öğretmesi, onların özgüvenlerinin artmasını sağlayacaktır. Böylelikle onların başka kültürlerle hayran olmaları engellenecektir. Bu bir insanın onurunu koruması ve bir milletin gelecek garantisinin sağlanması açısından önemlidir.

Bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde bilgi birikimi arttı, buna paralel olarak teknolojik gelişmeler de hız kazandı. Bu gelişmeler neticesinde toplumlar eğitim sistemlerini ve ders içeriklerini sorgulamaya başladılar. Bu sorgulamalar neticesinde toplumlar kendilerini ayakta tutacak, milli birlik ve beraberliklerine fayda sağlayacak vatandaşlık bilincini kazandırma hususunda Sosyal Bilgiler dersine görevler yüklemişlerdir.

Vatandaşlık becerileri; bir yaşam boyu süreceği için, eğitim programı, öğrencilerin bu duruma hazırlanması ve bunların uygulanması üzerinde durmalıdır. Bu nedenle, sosyal bilgilerin, “Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevleri”ne dayalı olarak yapılan tanıma, problem çözme becerilerinin geliştirilmesi ve katılım konularına da kesinlikle değinmelidir. Demokratik bir toplumda, her yaşta insan, kendilerini, ailelerini, toplumlarını, ülkelerini ve dünyayı etkileyebilecek kararlar alabilmelidir. Bu yüzden sosyal bilgiler eğitiminin temel amacı, öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeleri ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak davranabilmeleri konularında yardımcı olmaktır (YÖK Dünya Bankası Projesi, 1997:1.6). Görüldüğü üzere Sosyal Bilgilerin amacı zor durumlarda mantıklı düşünüp doğru kararlar veren, karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilen, ülkesine ve milletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen, sorumlu vatandaş yetiştirmektir.

Sosyal Bilgiler dersi, toplumun yıllarca kendi içinde oluşturduğu birikimleri aktarma, toplum içinde ortaya çıkan sorunlara çözüm üretme, iyi ve etkili vatandaş

yetiştirme anlamında çok önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda Sosyal Bilgiler dersi derste öğrenilebilen şeylerin hayatta uygulamaya konabileceği bir derstir. Eğitimin temellerinin atıldığı ilköğretim ve bu dönemde öğrencilerin yaşamla bağ kurmasına olanak sağlayan Hayat Bilgisi ve bunun devamı sayılan Sosyal Bilgiler dersinin bireyin kişilik kazanması ve toplumda yer edinmesinde önemli bir rolü bulunmaktadır(Aykaç ve Adıgüzel,2011:2). Sosyal Bilgiler dersi de toplumsal ihtiyaçları karşılama sorumluluğu en fazla olan derslerden biridir (Gömleksiz ve Cüro, 2011:2). Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersine karşı sahip olunan beklentilerden biri toplumun düzenini koruyacak ve gelişmesini sağlayacak etkili bireyler yetiştirilmesi yönündedir. Bu açıdan okulda yapılacak etkili bir Sosyal Bilgiler eğitimi önem kazanmaktadır. Öğrenciyi sosyal hayatın içine katıp hayatını olumlu yönde değiştirecek etkili bir sosyal bilgiler eğitimi için bu dersin yöntem ve teknikleri üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. Bu bakımdan bu yöntem ve teknikleri uygulayacak olan sosyal bilgiler öğretmenin kendi alanıyla ilgili bilgisi iyi derecede olmalıdır. Ancak günümüzün gelişen şartlarında artık bu da yetmemektedir. Sosyal Bilgiler öğretmeni sosyal bilgilerdeki tarih, coğrafya, hukuk gibi disiplinlerin yanı sıra öğrencinin derse olan ilgisini diri tutacak dersin kazanımlarının gerçekleşmesini kolaylaştıracak edebiyat, müzik, resim gibi disiplinlerden de yararlanabilecek yeteneklere sahip olmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde bugüne kadar uygulanan yöntem ve tekniklerin dışında yeni yöntem ve tekniklerin de uygulama çalışmalarını yapmak çağdaş bir yaklaşım olacaktır. Yapılan araştırmalar ders süresinin kısıtlı olması müfredatın yoğun olması, ders araç ve gereçleri bakımından yeterli donanıma sahip olunmaması gibi etkenlerin yanında yöntemlerin bilinmemesi ve öğretmenler tarafından kullanılmaması gibi nedenlerde yeni yöntemlerin kullanılmadığını göstermektedir (Kan, 2006:2).

Bireyleri istenilen hedeflere ulaştırmak için farklı öğretim stratejileri ve teknikleri uygulamak gerekir. Bu teknik ve stratejiler, bireyin davranışsal tutumlarını ve akademik başarısını etkileyecek, onu çeşitli şekillerde araştırmaya ve düşünmeye itecek nitelikte olmalıdır (Tekgöz,2005:17).

Sosyal Bilgiler dersi sadece bilgilerin aktarıldığı bir ders değildir. Öğrencilerin olgu ve olaylara karşı takındıkları davranışlarının, bakış açılarının ve tutumlarının da gelişmesi için sosyal bilgiler dersine görev düşmektedir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersinin yıllardır uygulanı gelen geleneksel yöntemlerin dışında yeni yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu farklılık başlı başına yepyeni bir yöntemin denenip uygulamaya sokulması olabileceği gibi, disiplinler arası bir yaklaşımla diğer disiplinlerle işbirliği içine girmek şeklinde de olabilir.

Literatürde Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Çocuk Edebiyatı'nın direk olarak ilişkilendirdiği herhangi bir çalışma olmamakla birlikte yapılan araştırmaların genel olarak edebiyat temelli, öykü temelli, drama temelli, hatıraların kullanılması, otantik değerlendirme yaklaşımları şeklinde olduğunu görülmektedir.

Otantik değerlendirme yaklaşımına,“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapıcı Öğrenme ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Akademik Başarı, Kalıcılık ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi” adlı araştırma örnek olarak verilebilir (Karakuş,2006:1). Bu çalışmada ilköğretim 4.sınıflar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada otantik değerlendirme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısına, derslerine yönelik tutumlarına ve bilgilerin kalıcılığına etkisi olup olmadığı araştırılmıştır.

Yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarına dayalı öğretim uygulanan deney grubu ile geleneksel öğretim uygulanan kontrol gruplarının ön test başarı puanları kontrol atına alındığında, son test puanları açısından deney grubu ile kontrol grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Bu araştırma sonucunda yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının deney grubu öğrencilerinin süreci değerlendirmeye yönelik verdikleri cevaplar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

“ Öykülerle Tarih Öğretimi Yaklaşımı” adı altında bir çalışma yapılmıştır (Dilek, Yapıcı, 2005:1). Araştırma 2002-2003 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma tekniklerine göre yapılmıştır. Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada araştırmacılar tarafından Selçuklu Devleti'nin tarihsel gelişimini konu alan bir öykü yazılmıştır. İkinci aşamada ise bu öykü sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından ilköğretim öğrencilerine uygulanmıştır. Elde edilen veriler kaydedilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci, Öğretmen- grup arasında soru-cevap ve diğer biçimlerde geçen diyalogların ve öğrencilerin öğrenme ürünlerinin yorumsal analizlerine yer verilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öykülerin öğrencilerin tarihsel anlamalarının gelişiminde önemli bir işlevi olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca zannedilenin aksine “Soyuttan somuta” öğrenmenin gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Öykülerin bu soyut düşünme potansiyelini ortaya çıkarıcı ve geliştirici bir yönünün olduğundan bahsedilen bu çalışmada Tarihin ilgilendiği alan itibariyle soyut olduğundan bahsedilmiştir. Araştırmaya göre öyküler soyut düşünmeyi gerçekleştirmede ve tarihsel anlamının gerçekleşmesinde önemli role sahiptir. Ayrıca araştırma, tarihsel öykülerin sosyal bilgiler derslerinde kullanımına ve kullanımda dikkat edilmesi gereken hususlara yönelik öneriler sunmaktadır.

“Drama Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersi Başarısına ve Bilinçli Tüketicilik Düzeyine Etkisi” adlı araştırma Sakarya ilindeki bir ilköğretim okulunda 20'si kontrol, 20'si deney grubu olmak üzere toplam 40 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Bu araştırmanın amacı İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı'ndaki “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanıyla ilişkili “Üretimden Tüketime” adlı ünitenin kazanımlarının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarı, bilinçli tüketicilik düzeyi ve bilgilerinin kalıcılığına etkisinin ne düzeyde olduğunu tespit etmektir. Araştırmada deneysel olarak ön test son test desen kullanılmıştır. Araştırma için veri toplama aracı olarak “Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi” ve “Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda drama yöntemiyle ders işlenen deney grubu ile kontrol gruplarının son test ve kalıcılık testi puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu bulunmuştur. Bilinçli tüketicilik düzeyiyle ilgili sonuçlar

incelendiğinde ise deney grubunun puan ortalamalarının kontrol grubuna göre yüksek olduğu fakat bu puan farkının anlamlı olmadığı anlaşılmıştır(Malbeği, 2011:1).

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ve geçmişteki klasik anlatım yönteminin yerine dersi, daha renkli hale getirebilecek yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir (Kan, 2006: 2). Bu açıdan yapılacak çeşitli araştırmalarla yeni yöntemler denenmelidir. Yeni yöntemlerin denenmesi Sosyal Bilgilerin amaçlarına ulaşması açısından çok önemlidir.

1.1 SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bu bölümde Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler aktarılmaya çalışılmıştır.

1.1.1 İŞBİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRENME YÖNTEMİ

İşbirliğine dayalı öğretim grup biçiminde çalışma şeklidir. İşbirliğine dayalı öğrenmede amaç öğrenciyi sosyal ortamdaki öğrenme süreci içinde, gerginlikten uzak bir öğrenme ortamı içine sokmaktır.

İşbirliğine dayalı öğretimde, takımların araştırma veya tartışmaların yapıldığı konularla ilgili olarak veriler toplaması, bireysel olarak yapılan çalışmaların birleştirilerek grup üretimine katkısının sağlanması ve elde edilen sonuçların birlikte tartışılarak yorumlanıp ürün halinde ortaya çıkartılması söz konusudur (Shoran,1980; akt: Sünbül:1). Bu takımlar oluşturulurken takımı oluşturan bireylerin özelliklerinin birbirinden farklı olmasına dikkat edilmelidir. Böylelikle üyeler takımda kime destek olunması gerektiğini fark ederler. Bu durum yardımlaşma duygusunun da gelişmesini sağlar.

İşbirliğine dayalı öğrenme, basitçe; öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ve birbirinin öğrenmesine yardım ederek öğrenmeyi gerçekleştirme süreci olarak tanımlanmalıdır (Açıköz, 2003:336).

Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından birinin iyi vatandaş yetiştirmek olduğuna göre, iyi vatandaşın da sosyal becerilerinin yüksek olması gerektiği kabul edilirse, işbirliğine dayalı öğretimin Sosyal Bilgiler dersi açısından önemi daha iyi kavranabilir.

1.1.2 SORU CEVAP YÖNTEMİ

Soru cevap yöntemi sözel bir dil etkileşimidir. Öğretmenin sorular sorarak öğrenciden cevaplar aldığı bu yöntem öğrencilerin eleştirel öğrenme becerilerini geliştirir. Aynı zamanda bu yöntemde öğrencilerin düşünmeleri, dinleme becerileri ve öğrenmeleri değerlendirilir.

Soru ve cevap yöntemi bir şeyin tekrarlanması şeklinde değil de öğrencilerin yorum yapmalarını sağlayan, konuları sentezleyebilecekleri ve anlamlı sonuçlara ulaşabilecekleri yorumlama tarzında sorular sorulmalıdır (Kan, 2006: 540). Bu yöntem Sosyal Bilgiler dersi gibi müfredatı yoğun bir ders için oldukça önemlidir. Çünkü bu dersteki yoğun bilgi aktarımı sırasında öğrencilerin bilgileri özümseyebilmeleri için bu yöntem oldukça elverişlidir.

1.1.3 ÇOKLU ZEKA YÖNTEMİ

Bireylerin eğitim ortamındaki hazır bulunuşlukları her biri için farklı farklıdır. Aynı zamanda bu bireylerin düşünme ve öğrenme becerileri de birbirinden farklıdır. Bu bakımdan her bir öğrencinin durumuna göre eğitim şartlarının ayarlanması gereklidir.

Zeka çeşitli yönleri olan bir olgudur. Bunlar; sözel/dilbilimsel zeka, mantıksal/matematikselsel zeka, görsel/uzamsal (mekansal) zeka, müzikal/ritmik zeka, bedensel/kinestetik (duyudevinimsel) zeka, kişilerarası/sosyal zeka, özedönük/içsel zeka ve doğa-doğacı zeka olmak üzere 8 boyutu vardır(Gardner, 1999; Çev: Tüzel).

Bu yöntemin kullanılması Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin dersi daha kolay kavrayabileceği bir tarzda işlenmesinde faydalı olabilir.

1.1.4 PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

Bir ortamdan veya durumdan daha çok tercih edilen bir başka ortam veya duruma geçiş esnasında önümüze çıkan engeller, zorluklar olarak, problem çözmeyi ise bir takım koşulları, tercih edilen başka bir duruma dönüştürme süreci olarak tanımlamıştır (Stevens, 1998;akt: Aksoy).

Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri iyi vatandaş yetiştirmektir.Bu amaçla hayata hazırlanan öğrencinin gelecekte karşılaşılabileceği sorunlarla eğitim ortamında karşılaşması ve bunlara çözüm üretmesi istenir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve tekniklerden bazıları yukarıda tanıtılmıştır.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.sınıf derslerindeki Türk Tarihindeki Yolculuk ünitesinin Çocuk Edebiyatı ürünleriyle ilişkilendirilerek işlenmesi durumunda bu yaklaşım öğrencilerin empati eğilimlerini geliştirip geliştirmediğini tespit etmektir.

1.3 PROBLEM CÜMLESİ

2010-2011 eğitim öğretim yılında Manisa ili, Demirci ilçesi Cumhuriyet İlköğretim Okulunda 7.sınıf öğrencilerinin eğitim aldığı Sosyal Bilgiler dersindeki Türk Tarihindeki Yolculuk ünitesi Çocuk Edebiyatı ürünleriyle ilişkilendirilirse bu ilişkilendirme öğrencilerin empatik eğilimlerini farklılaştırır mı?

1.4 ALT PROBLEMLER

1. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri kendi çalışma odasının olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri beslediği hayvanın olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri aile yapısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri geçirmiş olduğu hastalık olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri babasının çalışıp çalışmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
7. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.5 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

“İletişim ve Empati Becerisi” Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında geliştirilecek on dört beceriden biri olarak yer bulmuştur(Milli Eğitim Bakanlığı, 2004). Bundaki amaç toplumsal problemlerin çözümünde çok önemli yere sahip olan “Empati Becerisi”nin öğrencilere kazandırmaktır. Empati Becerisinin gelişmiş olduğu bir toplumda problemler azalma ihtimali yüksektir. Aynı zamanda bireylerin yetkinleşmesine ve gelişimlerine de bu becerinin kazanılması katkı sağlayacaktır. Bireysel anlamda yetkinleşmiş bireyler kendilerini gerçekleştirmede daha başarılı olacaktır.

Bu durumda bu becerinin öğrenciye kazandırılmasında geleneksel yöntemlerin yanında yeni yöntemlerin de denenmesi gerekmektedir. O halde çağdaş standartlara uygun, sosyal hayatta karşılığı olan bir eğitim için yeni yöntemler denenebilir. Bu da disiplinler arası bir yaklaşımla yeni bir yöntem geliştirmek şeklinde olabilir.

Artık günümüzde öğrenci merkezli eğitimin de ön plana çıktığı koşullarda yeni öğretim yöntem ve tekniklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan bu araştırmada çocuk edebiyatı ile zenginleştirilmiş bir Sosyal Bilgiler sınıfında öğrencinin derse katılmaya

daha istekli olacağı, kendisini daha rahat ifade edebileceği, dersin sıkıcılıktan ve tekdüzelikten kurtulacağı, verilen eğitimin daha kalıcı olacağı ve her şeyden önemlisi empatiyi arttıracacağı varsayımından hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada düz anlatım v.b. geleneksel yöntemlerin hem dersin verimliliğine yeterince katkıda bulunmadığı hem de öğrencinin empatik eğilimleri yeterince desteklemediği ortaya konularak Sosyal Bilgiler dersinin Çocuk Edebiyatı ürünleriyle desteklenmesi durumunda, bunun öğrencilerin Empatik eğilimleri üzerinde olumlu etkisinin olduğu varsayımdan hareket edilmiştir.

1.6 SAYILTILAR

1. Öğrencilerin empati ölçeğindeki açıklayıcı bilgileri ve uygulayıcının açıklamalarını iyi kavradıkları düşünülmektedir.
2. Öğrencilerin empati ölçeğindeki soruları ciddi bir şekilde ve anlayarak cevapladıkları düşünülmektedir.
3. Kullanılan ölçek soruları öğrencilerin empati becerilerinin gelişim düzeyini ölçme açısından yeterli olduğu düşünülmektedir.

1.7 SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

1. 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılı Manisa ili, Demirci ilçesi, Cumhuriyet İlköğretim Okulu 7.sınıf öğrencileri,
2. İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi,
3. İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi,
4. Öğrencilerin empati becerilerini ölçmede kullanılan Empatik Eğilim Ölçeği ile sınırlıdır.

1.8 TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık konusu bilgilerini yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevreyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir(Milli Eğitim Bakanlığı, 2004).

Çocuk Edebiyatı: Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2010:17).

Empati: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletme” sürecidir (Rogers, 1970; Akt; Dökmen, 1988:2).

BÖLÜM II

2. ÇALIŞMANIN KURAMSAL ALT YAPISI

Bu bölümde çalışmanın kuramsal alt yapısı hakkında bilgi verilmektedir.

2.1 EĞİTİM

Yaşadığımız yüzyılda birçok durum eğitimin amacını değiştirmiştir. Ülkelerin ekonomik açıdan ilerlemeleri ve aralarındaki rekabetin artması, hızlı ve birey gelişimine daha fazla katkıda bulunabilecek bir eğitim ihtiyacını arttırmıştır. Geleneksel eğitimde öğrenciye bilgi yükleyerek sadece zihinsel gelişime önem veren anlayış yerini yeni bir anlayışa bırakmıştır (Yeşilyaprak, 2000: 2). Bu yeni anlayışta öğretmene düşen görev öğrenciye bilgiye ulaşma yolunda rehberlik etmedir.

Eğitim, yüzyıllar boyu süren bir gelişmenin ürünü olduğuna göre; bu süre içinde, eğitimle elde edilen bilgi teknik, metot, ilke ve alışkanlıklar, öğretmeninden öğrencisine aktarılarak, bugünün eğitim sistemine kadar gelip yerleşir. Bunlara, eğitimin gelenekleri denilebilir(Halis, 2001: 1).Bu geleneklerden olan metot ve teknikler bugüne kadar elde edilen deneyimlerle bir kazanımdır. Fakat bu metot ve teknikler durağan olmamalı, aksine çağın gerekliliklerine göre yenilenmelidir.

Dünyamızda ekonomik, kültürel, sosyal ve politik alanlarda yaşanan hızlı değişim ve gelişim, ülkeleri eğitim alanında ciddi önlemler almaya zorlamaktadır. Ülkelerin birçoğu eğitim sistemlerini sorgulayarak herkesin hayat boyu öğrenmesini sağlayacak şekilde sistemlerini yeniden yapılandırmaktadır (Hayat boyu Eğitim Raporu,1999:6).

Yaşadığımız çağda önemli olan bilgiye ulaşmak değil, bilgiyi üretmektedir. Çünkü bilgiye çeşitli yöntemlerle ulaşılabilir. Fakat kişi o bilgiye ulaştığında bu bilgi çok çabuk eskimektedir. Bilgiyi aktarıcı rolü üstlenmek anlamlı değildir; isteyen herkes bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak bilginin kaynağına kolayca

ulaşabilmektedir. Dolayısıyla içinde yaşadığımız çağda, “bilgiye sahip olma” ve “bilgiyi aktarma” üzerine temellendirilmiş bir eğitim sisteminin gereksinim duyulan çağdaş insan modelini yaratmada yetersiz kalabilir (Gürşimşek, 1998:1). Bu çağdaş insan modelini ortaya çıkarma sürecinde klasik yöntemlerin yanında yeni yöntemlerde denenebilir. Özellikle günümüzde sadece bilgiyle donatılmış insan değil, aynı zamanda kendisini “İyi Vatandaş” yapacak “Çalışkanlık, Saygı, Duyarlılık vb.” değerleri de benimsemiş insanları yetiştirmek önem kazanmıştır.

2.2 SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

Bilim ilk çağlarda daha çok bir bütün halinde incelenirken zamanla alt disiplinlerle incelenmeye başlanmıştır. Sosyal Bilimlerde bazı alt disiplinlerle incelenmektedir. Bunlar; tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, eğitim, ekonomi olarak belirlenebilir. İşte İlköğretimdeki sosyal bilgiler tüm bu derslerin kesiştiği alandır; çünkü sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir(Sönmez,1999:23).

Sosyal Bilimlerle Sosyal Bilgiler farklı durumları ifade eder. Sosyal Bilimler için daha çok bilimsel yönünü ifade ederken Sosyal Bilgilerde ağırlık uygulama sürecindedir. Sosyal Bilgiler dediğimiz zaman, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşimin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesi ile karşılaşırız(Güngördü,2001: 130).

Sosyal Bilgileri, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir disiplin olarak da tanımlanabilir (Erden, tarihsiz:44).

Sosyal Bilgiler dersi, bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorulara en uygun cevabı verebilmesi için bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylarla

bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır, öğretir(Savaş, Ünivar, 1999: 1).

Sosyal Bilgiler dahilinde incelenebilecek konular Eski Yunan ve Roma gibi büyük medeniyetler kuran Batı toplumlarında ilkçağlardan itibaren eğitim hayatına dahil edilmiştir. Daha sonra Ortaçağ'da bilimsel alanda İslam Dünyası'nın yıldızının parlamasıyla Selçuklu Nizamiye medreseleriyle başlayarak Osmanlı medreselerine kadar gelen süreçte verilen derslerin kapsamı Sosyal Bilgileri kapsamıştır.

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1892 yılında toplanan Milli Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konsey milli toplum anlayışını oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin programı; Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır(Dönmez, Tarihsiz:1).

Amerika kıtasına dünyanın çeşitli yerlerinden yapılan yoğun göçler, mozaik bir toplum ve çok kültürlülük yaratmıştı. 19.yüzyıl Amerikan toplum liderleri, kültürleri homojenleştirmek, bir arada yaşama bilinci geliştirmek, kolektif çalışma ve ortak karar alma mekanizmalarını işletmek, kısacası “yeni Amerikan toplumu yaratmak” için eğitimi araç olarak görmüşlerdir(Bilgili, 2008:19).

Amerika'da 1784 yıllarına dek ahlak eğitiminin içinde toplumsal kurallar okutulmuş; Hristiyanlık ön plana çıkarılmış ve hristiyan olan ülkelerin olmayanlardan daha üstün olduğu savunulmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde ise, 1892 yılında toplanan Ulusal Eğitim Konseyi, ulusal toplum anlayışını oluşturmak üzere sosyal bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal bilgiler dersinin yetiştiği tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır(Kaltsounis,1987; akt: Sönmez, 1999: 22).

Sosyal Bilgiler kavramının kabulü ilk kez yine ABD'de 1916 yılında Milli Eğitim Derneği'nin “ Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi” tarafından gerçekleştirilmiştir. Komite bu kavramı; “konusu doğrudan insan

toplumunun teşkilatına ve gelişme toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, Sosyal Bilgilerdir.” şeklinde tanımlanmıştır(Dönmez, Tarihsiz:1).

2.3 TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler eğitimi şu şekilde gelişmiştir. Cumhuriyet döneminde ilkokullarla ilgili 1926, 1930,1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında programlarda düzenlemeye gidilmiştir.1926 programında, “İlk mektebin başlıca maksadı genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir.” İlkesi temel alınmış; Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerine her biri ikişer saatten haftada altı saat olmak üzere 4 ve5. sınıflarda yer verilmiştir(MEB,1926; Akt: Sönmez, 1999:22).

1948 programında “İlkokul, çocuklara milli kültürü aşlamak mecburiyetindedir; içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı milli ülküleri, aynı milli amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzusunu verimli bir şekilde kazandırmak.” İlkesi de eklenmiş; 4 ve 5. sınıflarda 1936 programındaki ad ve saatleriyle aynen korunmuştur. 1962 program taslağında ilkokulun amacı “kişisel, insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat” bakımlarından belirlenmiş; Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin yerine Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi konulmuş, ders saatleri dördüncü sınıfta 6, beşinci sınıfta 5 saat olarak saptanmıştır(MEB, 1962; Akt: Sönmez, 1999:23).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler bir ders olarak ilk kez 1968’de benimsenmiştir(Bilgili, 2008:20). Özellikle, ilköğretimde ilgili çeşitli kitaplar ve dergiler zaman zaman Sosyal Bilgiler ismini kullanmışlar. Fakat, Sosyal Bilgiler, uzun zaman okullarımız için bir ders ismi olmamıştır. Hatta, bir ara ilkokullarımızda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri bir ders olarak görülmüştür. Daha sonra bu uygulama ortaokullara geçmiştir. Ortaokullarda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisine verilen notlar toplanıp üçe bölünmüş ve öğrenci karnesine Sosyal Bilgiler notu olarak

verilmiştir. Böylece hiç değilse bu üç dersin bir bütün olabileceği ve birbirlerini tamamlayacak kadar ilgili oldukları fikri okullarımıza girmiştir(Güngördü,2001:131).

İlkokullarda Sosyal Bilgiler dersindeki bu gelişmelerden sonra 1970’te Ortaokul Sosyal Bilgiler taslak programının 1970-1971 eğitim öğretim yılında her ilde bazı ortaokulların birinci sınıflarında denenmek suretiyle uygulanmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu uygulamanın kademeli olarak gelecek yıllarda devam etmesi uygun görülmüştür. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı 1974 yılında Talim ve Terbiye Dairesi Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası kararları uyarınca temel eğitimin amaçlarına uygun olarak temel eğitim 4,5,6,7 ve 8. sınıflar Sosyal Bilgiler programını geliştirmiştir(Kıyıcı, 2003:6).

Sosyal Bilgiler dersi 1985-1986 öğretim yılından itibaren “‘Milli Tarih’’ “‘Milli Coğrafya’’ve “‘Yurttaşlık Bilgisi’’ adı altında üç derse ayrılmıştır. 1997-1998 öğretim yılında tekrar ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi uygulamasına geçilmiştir(Erden, tarihsiz: 34).

Günümüze kadar gelen eğitim programları nihai olmayıp günün şartlarına göre değişikliklere uğramıştır. 8 yıllık kesintisiz eğitimin başlaması ilköğretim programlarının yeniden düzenlenmesi zorunluluğu getirmiştir. Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarının 4,5,6 ve 7.sınıflarına 3’er kredilik ders olarak konulmuştur. Ayrıca 8.sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile 7. ve 8.sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri Sosyal Bilgiler ünitelerinin dışında bağımsız dersler olarak yer almıştır(Taşlı, 2000:5).

Eğitim programı 1-3.sınıfta Hayat Bilgisi ile başlayıp, 4-7. sınıflarda Sosyal Bilgiler olarak devam etmektedir. 1926’da Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisiyle başlayan, 1968’den itibaren Sosyal Bilgiler olarak devam eden bu derslerin amaçları, felsefesi, içeriği ve öğretim yöntemleri 2004 yılına gelinceye kadar pek fazla değişiklik göstermemiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında tüm ilköğretim programlarını kapsayacak şekilde yeni bir program hazırlığına girişmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler programı 2004-

2005 öğretim yılında pilot seçilen ilköğretim okulunda uygulandıktan sonra, 2005-2006 öğretim yılında tüm ilköğretim okullarında uygulamaya konulmuştur. 2006-2007 öğretim yılından itibaren de 6-7. sınıflar Sosyal Bilgiler programı aşamalı olarak uygulamaya geçirilmiştir(Bilgili, 2008:23)

2.4 SOSYAL BİLGİLERİN ÇOCUK EDEBİYATI İLE İLİŞKİSİ

Bu bölümde Çocuk Edebiyatı'nın Sosyal Bilgiler ile ilişkisi açıklanmıştır. Önce Çocuk Edebiyatı'nın ne olduğundan bahsedilmiş, daha sonra da dünyada ve Türkiye'de Çocuk Edebiyatı'nın gelişiminden bahsedilmiştir. Ayrıca literatür taraması sırasında karşılaşılan Sosyal Bilgilerle çeşitli edebiyat ürünlerinin ilişkilendirildiği çalışmalara değinilmiştir.

2.4.1: ÇOCUK EDEBİYATI

Çocukluk evresinde, nitelikli çocuk kitaplarıyla tanışmanın önemi ve okuma kültürü edinmiş düşünen, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi açısından çocuk edebiyatının işlevi büyüktür. Çocuk edebiyatı kavramı, büyükler için yazılmış olan eserlerin çocuklara hitap etmediği ortaya çıkınca edebiyat sahasında kendine yer bulmuştur. Aslında “Çocuk Edebiyatı” kavramına geçmeden önce, belki de bu kavramı oluşturan iki sözcüğün tek tek tanımlanması gerekir. “Çocuk” ve “Edebiyat” kavramları şu şekilde tanımlanabilir. Çocuk: İnsanın 2 - 13 yaş arasındaki dönemine verilen addır. Edebiyat (yazın)ise; durum, gözlem, duygu, düşünce, düş ve olayların dil aracılığıyla etkili ve güzel bir biçimde anlatılmasıdır(Çelik,1998:3). Sever(2010:17) çocuk edebiyatını şöyle tanımlamıştır: Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.

Çocuk hayatında var olan kitaplar yalnızca ders kitapları değildir. Çocuklar boş zamanlarını değerlendirmek ve okuma hızı konusunda yeterlilik kazanmak için ders dışındaki kitapları da kullanırlar. Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan olarak tanımladığımız için bu döneme uygun edebi kitapları da “ çocuk edebiyatı ürünleri” olarak adlandırırız.

Edebiyatın doğasına baktığımızda güzeli aradığını fark ederiz. Çocukların dünyasını da düşündüğümüzde çoğu zaman bir iyimserlik ve mutluluğun hakim olduğu bir ruh hali görürüz. İşte bu noktada çocukların bu ruh halini gençlik dönemlerine başarıyla aktarabilmeleri için bir anlamda bir destekçi ya da bir yardımcı unsur olarak çocuk edebiyatı ortaya çıkar. Edebiyat eserleri insanların hoş vakit geçirmelerini sağlayan bir yönünün de olduğunu düşündüğümüzde çocuk edebiyatı ürünleri öğrencilere eğlendirirken bilgilendiren, değerler hakkında farkındalık kazandıran bir işleve de sahip olduğu söylenebilir.

2.4.2: DÜNYADA ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk Edebiyatı ürünlerinin ortaya çıkış tarihine bakıldığında çok eski zamanlara doğru gittiğini görülür. En eski eserlerden biri Hint edebiyatındaki Kelile ve Dimne'dir. Kitap ,Depşelem adlı bir Hint krala öğütler vermek amacıyla MS 3.yüzyılda yazılmış ve oldukça gizli tutulmuştur. Kelile ve Dimne adında iki kardeş çakal üzerine kurulmuş kısa metinlerden oluşmaktadır. Bu kitap İran'da Zerdüşterli, Ezop'u, Mevlana'yı ve La Fontaine'i etkilemiştir(Güleryüz,2003:62).

Orta Çağ'da çocuk eğitiminde kilisenin etkili olması sebebiyle yayınlanan eserler dinî ve ahlâkî değerler içermekteydi. Bu dönemde çocuklar kutsal kitaptan öyküler okuyordu. Bu eğitim 17.yüzyılın ortalarına kadar etkisini sürdürmüştür(Ünlü,2011:21).

Çocuk eğitimi alanında yapılan çalışmalar, eğitim psikolojisindeki gelişmeler, okullaşma, sanayileşme ve matbaanın icadı dünya genelinde çocuk edebiyatının da nitelik ve içerik açısından değişmesini sağlamıştır (Ünlü,2011:22).

Avrupa'da, Aydınlanma Çağı ile birlikte çocuk eğitimi konusunda da değişiklikler görülmektedir. Çocukların, "çocuk" olduklarını ve ergenliklerine kadar geçen sürede onlara farklı biçimlerde yaklaşılması ve çocukların okuma ihtiyaçlarına yanıt verilmesi gerekliliği bu dönemde kabul görmüştür (Demircan,2007:2).

Avrupa'da çocuklar için yazma düşüncesi 18. yüzyılda pek çok ülkede birden yaygınlaşır. Çocuklar için verilen ürünler hızla çoğalmaya başlar özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra çocuk edebiyatında büyük bir gelişme görülür(Çelik,1998: 7).

2.4.3: TÜRKİYE'DE ÇOCUK EDEBİYATI

Dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da çocuk edebiyatının ilk ve en yaygın ürünleri sözlü geleneğin içinde yer almıştır. Tanzimat öncesine uzanan tekerlemeler, ninniler, masallar, efsaneler, halk hikayeleri, Karagöz oyunları bu sözlü geleneğin içinde yer almış olan birer anlatı türüdür (Çıkla, 2005).

Türkiye'deki çocuk edebiyatının gelişimi dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimine paralel bir yol izlemiştir. Yazılı çocuk edebiyatının varlığına kadar çocukların edebiyat ihtiyacını sözlü edebiyat ürünleri karşılamaktaydı. Çocuklar tarafından ilgi gören tekerlemeler, ninniler, masallar, efsaneler, halk hikâyeleri, atasözleri, bilmeceler, Nasreddin Hoca fıkraları, Karagöz ve meddah oyunları daha sonra yazılı çocuk edebiyatına kaynaklık etmiştir (Ünlü,2011:23).

Avrupa 18.yüzyılın sonlarında görülmeye başlanan çocuk eğitimi ve buna bağlı olarak çocuk edebiyatındaki değişiklikler Osmanlı'da ancak 19. yüzyıl sonlarında görülmeye başlanmıştır. Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemleriyle birlikte bu alanda ortaya konulan yapıtların sayısı Batı edebiyatının örnek alınmasıyla giderek artmış ve niteliği de yükselmiştir (Demircan,2007:3).

Tanzimat dönemi yazarlarının çocuklara yönelik telif eserler yazmaya başladıkları da dikkati çekmektedir. Nitekim Ahmet Mithat Efendi'nin kaleme aldığı *Hâce-i Evvel* (1870) ve *Kıssadan Hisse* (1871) adlı eserlerini edebiyatımızın ilk çocuk kitapları arasında saymak mümkündür. Bunlardan sonra Rezaizâde Mahmut Ekrem'in *Tefekkür*'ü (1886) ile Muallim Naci'nin *Ömer'in Çocukluğu* (1890) dikkate alınmalıdır (Yalçın, Aytaş, 2003).

İkinci Meşrutiyet'in (1908) ilan edildiği zamanlarda eğitime daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. O yıllarda İbrahim Alâaddin (Gövsa) *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali

Ulvi (Elöve) Çocuklarımıza Neşidelefi (1912) yayımladılar. Tevfik Fikret çocuklar için yazdığı Şermin (1914) adlı şiir kitabında onlara çalışkanlık, yurt sevgisi ve özveri gibi erdemleri öğütledi. Sade bir dille yazan Ömer Seyfettin'in konusunu tarihten alan öyküleri de yaşadığı dönemde çocuklardan ilgi görmüş, bu ilgi daha sonraki kuşaklarda da sürmüştür. Bu dönemde Ziya Gökalp'in koşuk ve düzyazı masallarının bir araya getirildiği Kızıl Elma (1914), Yeni Hayat (1918), Ala Geyik ve Altın Işık (1923) adlı kitaplarını da anmak gerekir. Çocuk şiirleri açısından verimliymiş gibi görünen bu yıllarda yazılan şiirler oldukça kuru, düşündürcek yerde eğitmeyi amaçlayan türdendi.

Ülkemizde çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri de Ziya GÖKALP'tir. Türk cemiyeti için önemli bütün meseleleri içine alan bir sistemin kurucusu olan Ziya GÖKALP bu sistemde en küçük birim ve geleceğin unsuru olan çocuğa büyük önem vermiştir(Ateş,tarihsiz: 5).

Ziya GÖKALP, Türk ulusçuluğunun kültürel temellerinin atılmasında çok yönlü çalışmış düşünürlerden birisidir. Çocukların eğitimi üzerinde önemle durmuş , ailenin ve okul dışı etkinliklerle kitabın önemini “Hayatın en tatlı çağı çocukluktur” diyerek ifade etmiştir.Çocuk edebiyatı alanında çalışmış, çok güzel ürünler vermiştir(Güleryüz,2003:85).

Çocuğun kelime hazinesinin gelişmesi, içinde yaşadığı kültürün özelliklerinin farkına varması gibi konularda çocuk edebiyatının payı büyüktür. Bu konuda Ziya GÖKALP fikirlerini şu şekilde belirtmiştir: İnsan en samimi, en derunî duygularını ilk terbiye zamanlarında alır. Ta beşikte iken işittiği ninnilerle ana dilinin tesiri altında kalır. Bundan dolayıdır ki, en çok sevdiğimiz dil ana dilimizdir(Kaplan,1970:21). İşte ana dilimiz adına ailemizden öğrendiklerimizi pekiştirebilmemiz için çocuk edebiyatı ürünlerine ihtiyaç vardır. Çocuk böylelikle hem eğlendirici, öğüt verici hikayelerden haz duyarken bir şeyler öğrenecek hem de ana dilinin zenginliklerini sezebilecektir. Bu sezgi atasözü ve deyimlere kulak aşinalığı ya da kelimelerin doğru telaffuzu şeklinde bir fayda sağlayabilir.

Bu yıllarda Süleyman Tevfik'in (Özzorluoğlu) "Türk Masalları" ve "Şark Masalları" adlı iki ayrı dizi olarak yayımladığı küçük kitaplar da çocukların severek okuduğu ürünler arasındaydı. Mahmut Yesari'nin çocuklar için yazdığı küçük oyunlar, Peyami Safa ve Aka Gündüz'ün çocuk kitapları da bu dönemde yayımlandı. Mahmut Yesari'nin Bağrıyanık Ömer (1930), Huriye Baha Öviz'in Köprüaltı Çocukları (1936; 1962), İskender Fahrettin Sertelli'nin Tahtları Deviren Çocuk (1936), Cahit Uçuk'un Türk İkizleri (1937) Cumhuriyet döneminin ilk çocuk romanları arasında anılır. Tarihsel romanlarıyla çocuklara da seslenen Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun günümüzde de okunan Kızıl Tuğ (1923), Atlı Han (1924), Türk Korsanları (1926), Şeydi Ali Reis (1927), Gültekin (1928), Kolsuz Kahraman (1930) ve Fatih Feneri (1949) gibi yapıtları bu dönemde yayınlanmıştır.

Cumhuriyet sonrası Robinson çevirilerinden bazıları da Kemalettin Şükrü (Robenson Krüzae-1932), Necdet Rüştü Efe (RobensonKruzoe-1938), Yaşar Nabi Nayır (Issız Adada 28 Yıl adıyla-1942) tarafından yapılmıştır. Bir diğer klâsik Güliiver'in Seyahatnamesi önce kısaltılarak Cüceler Memleketinde (1927) adıyla basılmış, ayrıca 1935'te Cüceler ve Devler Memleketinde: Güliiver'in Seyahatleri adıyla Ercüment Ekrem Talu tarafından edebiyata sunulmuştur.

Sonraki süreçte; Eflatun Cem Güney (En Güzel Türk Masalları-1948; Bir Varmış Bir Yokmuş-1956; Evvel Zaman İçinde-1957; Dede Korkut Masalları-1958; Gökten Üç Elma Düştü-1960; Az Gittik Uz Gittik-1961), Cahit Uçuk (Türk Çocuğuna Masallar-1946; Ateş Gözülü Dev-1946; Kurnaz Tilki-1946; Herte Merte Pitte- 1990; Şahnazar-1990), Oğuz Tansel (Altı Kardeşler-1959; Yedi Devler-1960; Üç Kızlar-1963; Mavi Gelin-1966; Allı İle Fırfırı-1976), Hasan Latif Sarıyüce (Keloğlan Masalları-1980; Gökten Üç Elma Düştü-1991; Anadolu Masalları-1993), Mehmet Başaran (Boyalı Irmak-1975; Yağmur Gelini-1975 adlı yapıtlar edebiyatımızdaki yerlerini almışlardır (Çıkla, 2005).

Günümüzde ise birçok sanatçı çocuklar için kitap yazmıştır. Ceyhun Atuf Kansu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Orhan Kemal, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Muzaffer İzgü, Ülkü Tamer, Güngör Dilmen, Ali

Püsküllüoğlu, Ayla Kutlu, Müjdat Gezen, Sulhi Dölek, Feyza Hepçilingirler, İpek Ongun, Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, Fatih Erdoğan, Aslı DER, Aytül Akal, Ayla Çınaroğlu, Ataol BEHRAMOĞLU bunlardan birkaç tanesidir.

Ayrıca üzerinde çalıştığımız “ Türk Tarihinde Yolculuk ” ünitesi ile doğrudan ilişkilendirilebilecek yazarlar ve eserlerden bazıları Ahmet Yılmaz Boyunağa (Fetih Sancakları, Korkusuz Cengaver, Osmanlı Leventleri, Kırık Hançer, Hilal Uğruna) , Yavuz Bahadıroğlu(Sunguroğlu, Kaybolan Elçiler, Gemide İsyen, Buhara Yanıyor), Ekrem Yeşilçayır (Kanuni Sultan Süleyman, Fatih Sultan Mehmet), İsmail Uzun (Yavuz Sultan Selim), Selahattin Dikmen(Sultan Alparslan), Salih GÜLEN (Osman Gazi), Erdal Ayçiçek (Tiryaki Hasan Paşa), Halis Alçın (Mimar Sinan) ‘dır.

2.4.4: ÇOCUK EDEBİYATI İLE SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN İLİŞKİSİ

Çocuklar hayatı keşfetmek için edebiyata muhtaçtırlar(Oğuzkan,2001:6).İnsan ne kadar dolu dolu yaşarsa yaşasın asla tüm kitaplardaki yaşam deneyimlerini sadece kendi yaşantısıyla kazanamaz. Bu açıdan her birey deneyim kazanmak için kitaplara muhtaçtır. Bir yazar tıpkı örümcek gibi ağlarını hazırlar. Sonra da bu ağa takılan olguları, olayları kendi bakış açısına göre yeniden düzenleyip okuyucunun huzuruna sunar. İşte çocuk edebiyatı yazarları bu düzenlemeyi yaparken keşfe çıkacak olan çocuğun beklentilerini ve yeterliliklerini göz önünde bulundurmalarıdır.

Edebiyat aynı zamanda çocuğun hayal dünyasını geliştirmesinde yardımcı olur. Çocuklar başka alanlardaki yaratıcı etkinliklere geçmek için bir sıçrama tahtası olarak edebiyata muhtaçtırlar(Oğuzkan,2001:7). Nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü çocuğun resimde, müzikte veya başka sanat dallarında başarılı olmasını da sağlayabilir. Aynı zamanda edebiyatın bilime olan katkısı da yadsınamaz. Birçok büyük buluşu önce edebiyatçılar hayal etmiş daha sonra bilim insanları icat etmiştir. Telefonu icat eden Graham BELL bu fikri Alman yazar Helmholtz’un sesle ilgili bir eserinden almıştır. Uçağı icat eden Wright yine bu fikri bir kitaptan almışlardır(Baran, 2008:19). Kısacası çocuklardan gelecekte bilimsel anlamda bir verimlilik bekleniyorsa onların hayal

dünyasını daha çocukluk çağından itibaren çocuk edebiyatı ürünlerinden de faydalanarak genişletmeliyiz. Bu açıdan derslerin öykü türüyle ilişkilendirilmesi durumunda bunun öğrencilerin ders başarılarına ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayıp sağlamadığı konusunda bazı araştırmalar yapılmıştır. Örneğin araştırmaların biri, “İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme yöntemlerinden çözümlenmeli öykü yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve aktif öğrenme düzeylerine etkisi”ni belirlemek üzerinedir. Bu amaçla ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi “Tarih, ilk yurdumuz ve Tarihte Anadolu” ünitesinin konu ve kavramlarını içeren öyküler yazılmış ve ders öyküleriyle işlenmiştir. Öğrencilere öyküyle ilgili sorular sorulmuştur. Öğrencilerin öykü kahramanlarının yerine kendilerini koyduklarında kendilerinin nasıl davranacağını öğrenmek amacıyla “ empatik boyutta”, kahramanın davranışını /düşüncesinin doğru ya da yanlışlığını belirlemeye yönelik “ahlaksal boyutta”, öyküde geçen soyut ya da somut kavramları ve dersle ilgili konuların kavratılması amacıyla da “düşünsel boyutta” sorular sorulmuştur. Sonuç olarak çözümlenmeli öykü yönteminin uygulandığı deney grubu lehine anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu sonuç ile de Çözümlenmeli Öykü Yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve aktif öğrenme düzeylerine olumlu bir etkisi vardır denilebilir (Çalışkan, 2005:1).

Okunan bir masal veya şiir kitabının eğlendirici, dinlendirici niteliklerinin yanında, kahraman ve karakterlerin davranışlarına öykünme, onların olumlu taraflarını benimseme yönünden okurları etkileyici yanı da vardır(Oğuzkan,2001:5). İşte bu noktada tarihteki Türk büyüklerini çocuklara tanıtmaya ve benimsetmeye açısından çocuk edebiyatının önemi ortaya çıkar. Çocuklar bu eserlerle empati kurarak kendilerini o kahramanların yerine koyar. Böylelikle milli bilince ulaşma konusunda çocuk edebiyatı ürünleri sosyal bilgiler öğretmenlerine çok büyük katkı sağlayabilirler. Öğrencileri ders kitaplarının sıkıcılığından kurtarıp birebir yaşar gibi bir havaya sokabilir. Bu hem kişisel gelişim açısından öğrencilerin empati yeteneğini geliştirir hem de sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının daha iyi anlaşılmasında fayda sağlar. “ Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi” adı altındaki bir çalışma yurt dışında yapılmıştır(McGowan, Guzzetti ; çev: Doğanay, tarihsiz:1). Bu çeviride sosyal bilgiler öğretiminde edebi eserlerin nasıl kullanılacağı anlatılmıştır. İlk önce ders dışı edebi kitapların sosyal

bilgiler öğretiminde kullanılma gerekçeleri açıklanmış, daha sonra bu kitapların kullanım yolları anlatılmıştır. Sosyal bilgiler eğitiminin edebiyatla birleştirilme gerekçeleri ise öğrencilerin okuma düzeylerinin farklılığı, ders dışı edebi kitapların ders kitaplarından daha ilgi çekici olması, kavramlar arası ilişkiyi daha iyi sağlaması, ön bilgi sağlamada daha başarılı olması ve vatandaşlık bilinci kazandırmada daha etkili olduğu şeklinde belirtilmiştir. Edebi ürünler kullanılırken işlenen üniteyle ilişkilendirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca böyle bir yöntemin eleştirel düşünmeyi geliştirdiği savunulmuştur.

Bir diğer çalışma da edebiyat temelli öğretim üzerine yapılmıştır. Bu çalışma “ İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi” adı altında yayımlanmıştır (Tekgöz, 2005:1). Çalışma için seçilen “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri” , “İstanbul’un Fethi ve Sonrası”, “ Avrupa’da Yenilikler” üniteleri, kontrol grubunu oluşturan 32 öğrenciyle geleneksel ders araçlarını kullanarak, deney grubunu oluşturan 32 öğrenciyle ise geleneksel ders araçlarının yanında Edebiyat Temelli Öğretim Yöntemi kullanılarak işlenilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri, İstanbul’un Fethi ve Sonrası, Avrupa’da Yenilikler üniteleri ile ilgili akademik başarı testi her iki gruba ünitenin işlenilmesinden önce ön test, ünitenin işlenilmesinden sonra son test ve ünitenin işlenilmesinden yaklaşık 4 hafta sonra da kalıcılık testi olarak uygulanmıştır. Deney grubuna ayrıca yine araştırmacı tarafından hazırlanan Öğrenci Görüşü Anketi uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesi SPSS programı kullanılarak, t testi, kovaryans analizi, frekans, yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda Edebiyat Temelli Öğretimin öğrencilerin akademik başarısı, öğrenilenlerin kalıcılığı ve derse yönelik ilgi açısından avantajlar sağladığı tespit edilmiştir. Bu sonuç ile de Edebiyat Temelli Öğretimin geleneksel yöntemle göre akademik başarıyı arttırdığı ve öğrenilenlerin kalıcılığı üzerinde daha fazla olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Ülkemiz gelişmekte olan ülkelerden biri olarak genç nüfusunun oranının yaşlı nüfusunun oranına göre daha fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Böylesi bir nüfus özelliğine göre nüfus piramidinin en altında olan çocuklar gelecek nesil için bir gösterge

olmasının yanı sıra nüfusun en kalabalık kısmını oluşturuyorlar. Bu önemli durumun yanında ana dil eğitiminde çocuk edebiyatının önemli bir payı vardır.

Kitaplar, çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinmelerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır. Özellikle, çocuğun kendini özgürce gerçekleştirebilmesine (düşünmesine, düşlemesine, gülmesine, eğlenmesine, imge üretmesine vb.) olanak sağlayacak yaşam durumları, dilin anlatım ustalığıyla kurgulanarak çocuklara sunulmalıdır(Okuyan,2009:3).Kısacası bütün bu yukarıdaki sayılan yaşam durumlarının sağlıklı bir biçimde verilmesi hazırlanan metindeki dilin çok iyi olmasına bağlıdır. Aynı zamanda bu durum çocuğun dil gelişimi açısından da önemlidir. Yine dil gelişimleri açısından bakıldığında çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu bölümde alıcı dil gelişiminden ziyade ifade edici dil gelişimi açısından çocuk edebiyatı önem kazanmaktadır.

Çocuk edebiyatı ürünleri; okulöncesi dönemden başlayarak sunduğu görsel ve dilsel olanaklarla çocukları ana dilinin inceliklerini sezmeye yönelten ilk araçlar olmasının yanında çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak gibi önemli bir işleve de sahiptir (Maltepe, 2009:2). Neticede çocuğun eline aldığı kitabı okuyabilmesi için kitabın çocuğun ilgisini çekmesi gerekir. Bu durum kitaba karşı olumlu bir algı yaratır ve çocukta kitap okuma isteği artar. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuk ilgilerine ve kelime hazinelerine göre seçildiği için bunun bir anlamda bir ağacın küçük bir fideyken belli oranlarda sulanmasına benzetebiliriz. Eğer fide gereğinden fazla sulanırsa çürür büyümmez. İşte çocuk edebiyatı da çocukların bilinçlerine, ilgilerine ve kelime düzeylerine uygun eserleriyle çocukların kitaba olan ilgilerini düşürmeden, onları edebiyat dünyasının içinde tutar.

Çocuklardaki gelişme üç türdür. Bunlar; devinişsel, bilişsel, duyuşsal şeklinde sıralanır. Yaptığımız çalışma gösterdi ki sosyal bilgiler dersinde 7. sınıflarda Türk tarihinde yolculuk ünitesi işlenirken konular çocuk edebiyatıyla ilişkilendirilirse bu durum çocukların empati becerilerini geliştirir. Kısacası yaptığımız çalışma öğrencilerin duyuşsal gelişimlerine katkıda bulunmuştur. Bilindiği üzere sosyal bilgiler dersi öğrencilere yalnızca akademik bilgi vermeyi amaçlamaz. Aynı zamanda onlara bazı

değerleri de kazandırmayı amaçlar. İşte empati becerisi geliştirmek sosyal bilgiler dersinin bu yönünü de desteklemektedir. Mesela programda yer alan aile birliğine önem verme, adil olma, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, saygı, sevgi, sorumluluk gibi değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için çocukların empati becerisinin geliştirilmesi gerekir. Tabi ki empati becerisi geliştirilirken ve değerler kazandırılırken direk bir aktarma yöntemine gidilmemeli bunun yerine çocuğa çıkarsamalar yapma hakkı verilmelidir. Çünkü Çocuk edebiyatının temel sorumluluğu, çocuklara dilin ve resmin olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunma olmalı, sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu ise çocuğa bırakılmalıdır (Maltepe,2009:4).

Hayat insanlara her zaman adaletli davranmaz. İnsanlar yaşadıkları sürede çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler. Çocuklarda boşanma, ölüm v.b nedenlerden ötürü ailelerin içindeki çıkmazlardan etkilenerek bir buhran içine girilebilir. Bu durumda çocuğun kendini kendine uygun edebi ürünlere vermesi, onun zihinsel açıdan bir nebze olsun rahatlamasına fayda sağlayabilir. Bu da onun gelişmesine fayda sağlayabilir.

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için Sanat, Edebiyat ve Sosyal Bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Siyasal Bilimler, Psikoloji, Din, Sosyoloji ve Sanat, Edebiyat, Matematik ve Doğa Bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar (NCSS,1993; Akt: Doğanay, 2002) . Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi'nin yukarıdaki tanımında Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası bir yaklaşımla irtibat halinde olduğu disiplinlerden biri de edebiyat olarak sayılmıştır. Edebiyat ürünlerinin esinlendikleri konuları düşündüğümüzde bu konular içinde Sosyal Bilimlerin bir disiplini olan “Tarih”inde yer aldığını görürüz. Aynı zamanda tarih biliminin de nesnelliği tartışılrsa da edebiyattaki anı türünden faydalandığı bilinmektedir.

Aynı zamanda çocukta milli bilinç oluşturmak içinde çocuk edebiyatı ürünleri kullanılabilir. Yavuz Bahadıroğlu'nun birçok kitabını okuyan çocuk milletinin tarih sahnesinde yaşadıklarını ve durduğu yeri çok daha iyi anlayacaktır. Bunun yanında mesela Yavuz Bahadıroğlu'nun “ Buhara Yanıyor” adlı eserini okuyan bir çocuğun

coğrafi anlamda bir yer algısına sahip olması da kolaylaşacaktır. Çünkü kitapta geçen Buhara, Semerkant vb. yer adlarını merak edip haritadan yerine bakma ihtimali hiç okumayan bir çocuğa göre daha yüksektir.

Elbette ki “Vatanseverlik” değerini okuyucusuna aşılamaaya çalışan “Çocuk Edebiyatı Yazarı” çok dikkatli olmalıdır. “Vatanseverlik” değerini aşılamaaya çalışırken ortaya konulan eser tek yönlü bir karalama kampanyasına dönüştürülmemelidir. Bu açıdan yazar tarafı ifadelerden kaçınıp vatan toprağının değeri, kutsallığı üzerinden bir tez oluşturulmalıdır. Yazar aynı zamanda iyi vatandaş yetiştirmekle, tarih duygusu vermeye çalışmak arasındaki dengeyi de iyi kavraması gerekir. Aksi taktirde yalnızca kuru tarihi bilgi aktaran bir kitaba ya da tarih bilgisinden yoksun yalnızca öğüt verici bir kitaba dönüşebilir.

Öğrencilerin bilgiyi olduğu gibi kabul etmeyip, tekrar keşfetmeleri, yeniden yaratmaları gereklidir. Burada önemli olan, öğrencilerin belirli bir hiyerarşiye uygun olarak hazırlanmış olan hedeflere ulaşmalarını sağlamaktan öte, onların bilgiyi zihinsel olarak anlamlandırmaları için öğrenme fırsatları sunmaktır (Wilson, 1996:208; Akt: Yiğit,2007:22). Burada öğrenme fırsatlarından kastedilen şey dersin devamlı olarak düz anlatımla ve materyal zenginliğinden yoksun olarak işlenen sıkıcı bir dersten ziyade çağın gerekliliklerine uygun çeşitli yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmesidir. Bu durum öğrencinin eleştiri yeteneğini de geliştirecek ve böylelikle her gördüğünü, her duyduğunu hemen kabul etmeyen, sorgulayan bireyler yetiştirilecektir.

Günümüzde öğrencilerden girişimci olma, kendini ifade etme, iletişim kurma, eleştirel gözle bakma, plan yapma, öğrendiklerini yaşamda kullanma gibi özelliklere sahip olmaları beklenmektedir (Marlowe ve Page, 1998;Akt:Yiğit, 2007:22). Yaşanan tarihi olay ya da olgu hakkındaki bir edebiyat ürününü okuduktan sonra öğrenci, her şeyden önce sık sık göz ardı edilen tarihin insani boyutunu fark edecektir. O insanların da tıpkı bugünkü insanlar gibi bazen ölümden korktukları bazen çocuklarının hasta olduğu bazen ise yaptıkları savaşlar nedeniyle kendilerine atfedilen şeylerin aksine çok duygusal bir insan olduklarını düşünecektir. Bu durum öğrencinin o tarihi şahsiyetleri hem benimsemesini sağlayacak hem de o şahsiyetleri kitapta bahsedilen iyi

davranışlarıyla birlikte kendine rol model olarak alacaktır. Bu benimseme aynı zamanda beraberinde empati becerisinin gelişimine de katkı sağlayacaktır. Bu durum öğrencinin derse olan ilgisini arttıracak ve böylelikle öğrencinin derste kendini daha iyi ifade etmesini beraberinde getirecektir. Aynı zamanda edebi ürünlerdeki yaşanmışlıklar öğrencinin öğrendiklerini yaşamda uygulama becerisini arttıracaktır.

Edebiyatı toplumsal yaşamın her yönünü bize gösteren bir ayna olarak düşünürsek, bu yönüyle edebiyat tarihin derinliklerinde gezinen bir tarih araştırmacısına tabii ki zaman zaman yol gösterecektir. Edebi eserin ana konusu geçmiş ve bugünü kapsayan yaşamıyla insandır ve edebiyat elbette insanın yaşadığı hayatın gerçeklerini ortaya çıkarmaya çalışır. Fakat kimi zaman bu gerçek taraflı olabilir. Bu açıdan bakıldığında dikkatli olunması gerektiği açıktır. Disiplinler arası bir yaklaşımla edebiyat ve tarih konuları nasıl ilişkilendirilmesi gerekiyorsa aynı zamanda bu ilişkilendirme sırasında dersin herhangi bir dünya görüşünün propagandası haline dönüşmemesi gerekir.

Tarih öğretimi kültürel mirasımızın önemli bir parçası olması, karşılaştırma, çözümleme, sentez ve öteleme gibi eğitimsel becerileri geliştirmesi, her öğrencinin bilmesi gereken fikir ve kavramları vermesi, geniş bir literatürü içermesi, dünya vatandaşlığı için eğitimde önemli bir unsur olması, okul hayatına katkıda bulunması, yerel konumuzun gelişimini anlamamıza yardım etmesi, yaşama uyum sağlamada öğrencilere yardımcı olması, empatiyi beslemesi, öğrencileri iyi birer vatandaş ve milletin sadık taraftarları yapması, toplumu kaynaştırması bakımından önemli ve gereklidir(Nichol 1996; akt: Turan, Öztaş, 2009:3).Görüldüğü üzere tarih eğitimi empatiyi beslemektedir. Edebi ürünlerinde öğrencilerin kahramanları kendilerine rol model edinmeleri vasıtasıyla empatiyi arttırdığı düşünülürse hedefler bakımından çocuk edebiyatı ve tarih eğitimi örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler alanında yapılan tez çalışmalarında daha çok Tarih öğretimi konusundakiler çoğunluğu oluşturmaktadır. Tarih öğretiminde kullanılan yöntemler, metotlar incelenerek değerlendirilmektedir. Özellikle Tarih öğretiminin zorlukları, sınırlılıklarına bakılarak öğrencilerin ilgi ve alakalarının nasıl arttırılacağı yönünde araştırmalar yapıldığı görülmektedir(Tarman,Acun,Yüksel, 2010:15). Sosyal Bilgilerin

içinde çok önemli bir yer tutan tarih konularının öğretilmesinde bir sıkıntı olduğu gerçeği yadsınamaz. Tarih dersleri çoğu zaman öğrenciler tarafından sıkıcı bir ders olarak algılanmaktadır(Akinoğlu,Arslan,2007:2).Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersindeki tarih konularıyla öğrencilerin barıştırılması gerekmektedir. Halbuki Sosyal Bilimler içinde Tarih, örneğin vatandaşlık bilinci kazandırmak açısından, diğer disiplinlere nazaran çok fazla önem taşımaktadır.

Edebi metinler ve edebi araçlar çocukların boş zamanlarını değerlendirmesinde ve sosyal konuları öğrenmesinde temel araçlardan biridir. Edebi araçlar çocukların empati yapmasını sağlayarak olayların neden ve sonucunu kavramasına yardım eder. Çocuk, kendisini olayın içinde hisseder ve kendini kahraman ilan eder. Bunu yaparken de kendi dünyasına da yer vererek toplumsal, ruhsal gelişim süreci içerisinde açısından önemlidir(Tekgöz, 2005:18). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki tarih konularını özümsemede zorluk yaşadıkları bilinmektedir. Bu özümsemenin gerçekleşmeme nedenlerinden birisinin ders kitaplarındaki kuru bilgilerin öğrencilerin derse olan ilgisini azaltmasıdır. Halbuki o tarihi bilginin öğretilme nedenlerinden birisi öğrencinin ondan dersler çıkarmasıdır. Fakat duyuşsal anlamda kendisine hitap etmeyen bir bilgiyi öğrencinin kabullenmesi çok zor olduğu için, tarihi bilmeyen hatta tarih eğitiminden hoşlanmayan bireyler yetişmektedir.

Öyküleştirme yönteminin öğrenci başarısına etkisini araştırmak amacıyla“ Öyküleştirme Yönteminin 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Ülkemizin Kaynakları Ünitesindeki Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi” çalışması yapılmıştır. Deneysel olarak yapılan bu araştırma, Bolu ilinde yer alan Abant İlköğretim Okulu’nda 2006-2007 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 6.sınıf öğrencilerinden bir grubun deney grubu (21 kişi) ve diğer bir grubun da kontrol grubu (21 kişi) olarak belirlenmesi ile toplam 42 kişiye uygulanmıştır. Deney ve kontrol grupları oluşturulurken; öğrencilerin sayılarına, başarı düzeylerine ve ön test sonuçlarına bağlı olarak aralarında denklik sağlanmıştır. Araştırmada “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi, deney grubunda Öyküleştirme Yöntemi ile işlenirken, Kontrol grubunda öğretmen merkezli ve geleneksel yöntemler aracılığı ile öğretim yapılmıştır. Sonuçta Öyküleştirme Yöntemi’yle yapılan öğretimin, öğrencilerin başarı düzeylerinin artmasında etkili olduğu saptanmıştır (Yiğit, 2007:1).

Başka bir çalışma da “ İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öykü Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Öğrenenlerin Akademik Başarı ve Yaratıcılıklarına Etkisi ” adı altında yapılmıştır(Bacak, 2008:1). Çalışmada ilköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler dersinde öykü tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin akademik başarı ve yaratıcılıklarına etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi programındaki “Hepimizin Dünyası” ünitesiyle sınırlandırılmıştır. Çalışma esnasında deney grubu öğrencilerine Öykü Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı uygulanırken, kontrol grubuna geleneksel eğitim yöntemleri uygulanmıştır. Öykü araştırmacı tarafından yazılmış ve öykünün yazılmasında Öykü Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı esas alınmıştır. Akademik başarı testi ve Torrance Yaratıcı Düşünme testi ön test ve son testinden elde edilen veriler SPSS paket programı nitelleyici istatistik, bağımsız gruplar t testi ve bağımlı gruplar t testi analizlerine tabi tutulmuştur. Sonuçta Öykü Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretim yaklaşımının uygulandığı kontrol grubu öğrencileri arasında hem başarı düzeyleri hem de yaratıcılıkları arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu fark deney grubunun lehinedir.

Öyküleştirme yönteminin kullanıldığı bir başka çalışma da, “İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkiliği” şeklinde isimlendirilmiştir. İlköğretim 6 ve 7.sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının işlenmesinde hikaye anlatım yöntemi ile düz anlatım yönteminin öğrencilerin erişileri üzerindeki etkisini ölçmenin amaçlandığı bu çalışmada öncelikle deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Hazırlanan testlerin gruplara dağıtılması ve verilerin toplanmasından sonra istatistiksel işlemler yapılarak sonuçta şu saptama yapılmıştır: Hikaye anlatım yöntemi bilgi, kavrama düzeyleri ile toplam öğrenci erişilerinde geleneksel yöntemle göre daha başarılı bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır(Şimşek, 2004:1).

Hikayelerin tarih eğitiminde kullanımına yönelik bir çalışma da “ Öğrencilerde Tarihsel Zaman ve Kronoloji Farkındalığını Geliştirmede Hikayelerin Kullanımı” adı altında yapılmıştır(Yeşilbursa, 2009:1). Zaman ve kronoloji öğrencilerin farkındalık kazanmakta güçlük çektiği soyut kavramlardır. Bu kavramların çocuklardaki gelişimi

ile ilgili birçok çalışma yapılmaktadır. Aynı zamanda öğretimi ile ilgili de çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden birisi de hikâyelerin kullanımınıdır. Yeşilbursa bu çalışmada, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin hikâyedeki tarihsel zaman ve kronoloji farkındalığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Araştırma, Ankara merkezde yer alan bir ilköğretim okunda gerçekleştirilmiş olup, çalışmaya 41 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, Ercan Dolapçı'nın "Büyük Vatan Savunması Çanakkale" adlı hikâye kitabı kullanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında kullanılan veriler odak grup görüşmesi ile elde edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen bulgulara göre, hikâyelerde geçen zaman terimlerinin doğru kullanımında genel bir artış olduğu görülmektedir. Cevaplar, hikâye kitaplarındaki tarihsel zaman ve kronolojiyle alakalı çocukların gelişen farkındalıklarını ortaya koyan veriler sağlamıştır.

Tarih öğretiminde edebi ürünlerin kullanımını inceleyen bir araştırma "Tarih Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi" adı altında yapılmıştır (Akkuş, 2007). Araştırma doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, tarih öğretiminde edebî ürünlerle desteklenen öğrenci merkezli öğrenme-öğretme süreci ile düz anlatım yöntemine dayalı öğretmen merkezli öğrenme-öğretme süreci arasında "Osmanlı Tarihi" dersinin "Osmanlı Devleti'nin Doğuşu ve Gelişimi" ünitesinde öğrenci erişileri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını ortaya koymaktır. Araştırmadan deneysel yöntemdeki ön test son test kontrol gruplu deseni kullanmıştır. Araştırma Atatürk Üniversitesi'nin Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi anabilim dalı ikinci sınıf öğrencilerine verilen Osmanlı tarihi dersinin "Osmanlı Devleti'nin Doğuşu ve Gelişimi" adlı ünite üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler 30 sorudan oluşan bir testle toplanıp SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, edebî ürünlerle destekli öğrenci merkezli öğretim yapılan grubun Osmanlı Tarihi dersindeki erişisi ortalaması ile düz anlatım yöntemine dayalı öğretmen merkezli öğretim yapılan grubun Osmanlı Tarihi dersindeki erişisi ortalaması arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Resimlendirilmiş öykülerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine etkisinin incelendiği bir çalışma da "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının

Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi” adı altında yapılmıştır (Erdoğan, 2007). Çalışma resimlendirilmiş öykü tekniğinin öğrencilerin tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkilerinin araştırıldığı nitel bir çalışmadır. 6. sınıf düzeyindeki 46 öğrenciye bir tarih ünitesi içeriğinde resimlendirilmiş öykü tekniği uygulanmıştır. Resimlerinin ve öykülerinin dersin öğretmeni olan araştırmacı tarafından oluşturulduğu bu uygulamanın sekiz haftalık sürecinde öğrencilerin öykü çözümlmelerini, görsel okumalarını ve görsel imgeler oluşturma edimlerini içeren veriler, nitel araştırma tekniklerinden betimsel analiz, doküman analizi ve içerik analizine göre yapılandırılmıştır. Öykülerin çözümlenmesi amacıyla açık uçlu sorular içeren etkinlikler, öğrenme ortamlarındaki söylem ve tarihsel düşünme süreçleri, konuşma ve söylem analizi yaklaşımına göre yorumlanmıştır. Sekiz resimlendirilmiş öykünün görsel açıdan okumalarının yapıldığı resimler ve öğrencilerin kendi ürünlerinin görsel imgeler oluşturma etkinlikleriyle sunulduğu ortamlarda; öğrencilerdeki tarihsel düşünme düzeyleri ve gelişim aşamaları değerlendirilmiştir. Bu düzeyler; mitsel, romantik, felsefi ve ironik düzeylerdir. İki düzey arasında geçiş gösteren bazı öğrenciler ise araştırmacı tarafından oluşturulan mitsel- romantik, romantik- felsefi düzeylerde kabul edilmişlerdir. Sonuçta resimlendirilmiş öykülerin öğrencilerin düşünme becerilerini arttırdığı tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler dersinin hatta ondan önce eğitimi verilen hayat bilgisi dersinin amacının öğrencileri hayata hazırlamak olduğu da düşünülürse hedefler açısından Edebiyat ve Sosyal Bilgiler derslerinin birbiriyle örtüştüğü görülür. Öğrencinin düşünce dünyasında bunu başarabilmesi için empati kurması gerekmektedir. Ancak bunu ders kitaplarındaki kuru bilgilerle yapmakta zorlanmaktadır. Örneğin sekiz haçlı seferinin anlatıldığı bir ders kitabında bu seferlere katılan Avrupalı komutanların ve onlarla mücadele eden İslam Dünyası’ndaki komutanların adları verilecek, sonra da birkaç yer adı ve savaş tarihinden bahsedilip geçilecektir. Ancak bu konu bir çocuk edebiyatı ürünü ile süslenirse ders daha renkli hale gelebilir. Diyelim bu çocuk edebiyatı ürününde Akka Kalesi’nin savunması anlatılıyorsa iyi bir anlatımla öğrenciye “Vatanseverlik” değeri de aktarılabilir. Ya da metinde güçlü bir karakter –mesela Selahhaddin Eyyubi’nin kardeşi- çölde yolunu kaybetmiş bir İngilize yardım ederse bu “Yardımseverlik” değerini öğrenciye aktarmanın iyi bir yolu olacaktır. Yine Haçlı

Savaşları'nı anlatan bir metinde Selahattin Eyyubi'nin hiç kimseyi zorla Müslüman yapmadığı, sadece tebliğ ettiğinden bahsedilirse bu “Farklılıklara Saygı” değerinin öğrenciye aktarımında fayda sağlayacaktır. Böylelikle öğrenci kendini “iyi”nin yerine koyup kazanması gereken değerleri daha kolay kazanacak ve empati yeteneği artacaktır.

Tarih, niceliksel zaman açısından geçmişte olup bitenleri, toplumların geçirdikleri dönemleri yer ve zaman belirterek anlatan, geçmişte yaşanan olaylar arasında nedensel ilişkiler kurmaya çalışarak bu ilişkileri belge ve kalıntılara dayandırarak sistematik olarak incelemeyi konu edinen bir disiplindir(Kızılçelik, Erjem, 1992:409). Fakat bu dersin eğitimi verilirken bilgileri düz bir anlatımla aktarmak öğrencinin öğrenmesinde güçlük yaratacaktır. Bugün bu nedenle bazı araştırmacılar müze ve tarihi yerleri gezdirerek, filmle, fotoğraflarla tarih öğretimi gibi yöntemler denemektedirler. Bütün bunlarda amaç öğrencinin derse dikkatini çekmek, sosyal bilgiler dersini daha ilginç hale getirmektir. Aynı zamanda müzeyi gezdirerek, fotoğrafa baktırarak ve filmi izleterek soyut bir eğitimden somut bir eğitime doğru geçilmeye çalışılmaktadır. Aynı şekilde çocuk edebiyatı ile ilişkilendirerek öğretim de hem dersin sevimliliğini arttıracak hem de böyle bir yöntem empati yeteneklerini arttırdığı için öğrencinin o tarihi olayı ya da olguyu yaşayanları daha iyi anlamasını sağlayacaktır. Böylelikle öğrenci yaşanan bir tarihi olay ya da olgunun bugünün şartlarına göre değerlendirilmesi yanılsından da bir nebze olsun kurtulacaktır.

“Tarih, insanın geçmişteki eylemlerinin kaydı, edebiyat ise insanın düşünce ve duygularının kaydıdır. Her iki kayıta bir diğeri olmaksızın anlaşılabilir. Bir disiplin olarak Tarih ile Edebiyatın sunduğu dil ve semboller farklı olup, farklı kavrayışları geliştirmekle birlikte, bu kavrayışlar her iki disiplinin öznesi olan insan olduğundan ilişkilendirir ve birbirini pekiştirirler(Mansilla, Veronica Boix and Howard Gardner , 1997; Akt: Ata, 2000:156-165). Edebi yapıtlara dayanan Sosyal Bilgiler öğretimi öğrencilerin gerçek yaşam ile ilgili bilgilerini geliştirmektedir. Sosyal Bilgiler temalarıyla ilgili nitelikli Çocuk Edebiyatı yapıtları öğrencilerin duygu ve düşünce gelişimine katkı sağlamaktadır (Marrow,1997; Akt: Çalışkan, 2005:23). Oyun çocuk ruhunun balıysa, edebiyat çocuk ruhunun süsüdür. Edebiyat, dünyayı daha derin

algılamada çocuğun zihnî gelişimi kadar düşünce gelişimini de etkiler. Çocuğun olgunlaşmasına katkıda bulunur(Tekgöz,2005:8).

“İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Tarih Ünitelerinin İşlenişinde Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri” adı altında yapılan araştırmada altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi tarih ünitelerinin işlenişinde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemlerini belirlemek ve yöntem çeşitliliğine gidilememe sebeplerini tespit etmektir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin en fazla soru-cevap yöntemini kullandıkları ve belli yöntemlerde odaklandıkları görülmüştür(Öztaş, Turan, 2009).

Yapılan bu araştırmaya konu olan “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi konusunu kendi tarihimizden almaktadır. Çocuk edebiyatı ürünlerinde Türk tarihini konu alan eserler mevcuttur. Bu eserler incelendiğinde Türk tarihindeki kahramanları ve önemli şahsiyetleri ön plana çıkararak onları çocuklara benimsetmek ve aynı zamanda millet kavramını öğretmek amacını güttükleri gözlenmektedir. Bu eserlerde amaç çocuğun kendini o tarihi şahsiyetin yerine koyması ve milli benliğini koruma yolunda gayret göstermesinin sağlanmasıdır.

Elbette sadece milli bilinci kazandırmak açısından değil aynı zamanda sosyal bilgilerin bir disiplini olan coğrafyada da edebiyat kullanımını bize fayda sağlar.Örneğin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu işlerken öğrencinin zihninde yer kavramı oluşturmada edebiyat ürünlerinden faydalanabiliriz. Bu dönemi anlatan bir çocuk edebiyatı ürününde : “Osmanlı ordusu Söğüt'ten Domaniç'e gitti.” şeklinde bir cümle geçmesi eğer bu çocuk edebiyatı ürünü öğrencinin ilgisini çektiyse zihninde yer kavramının oluşmasında ders kitaplarına nazaran daha etkili olabilir.

Söz konusu çocukların eğitimi olduğunda ilköğretim yıllarında disiplinler arası yaklaşımı benimsemek kaçınılmazdır. Disiplinler arası yaklaşım, değişik bilgi alanları arasındaki ilişkileri vurgulayan bir yaklaşım ve öğretim tarzıdır. Disiplinler arası yaklaşım, öğrenciye hayatı bütünüyle görmesini sağlar, disiplinler arasındaki iç ilişkiyi gösterir, diğer konu alanları ile entegrasyonu mümkün oldukça teşvik eder.(Ata, 2000:156-165) .

Ülkemizde özellikle ilköğretim 4.sınıftan itibaren dersler daha ayrıntılı işlenmeye başlanır. Bu nedenle öğrenciler zaman içinde üzerinde eğitim aldıkları derslerin her birinin birbirinden bağımsız derslermiş gibi bir izlenim edinirler. Böyle olunca öğrenci tarih dersinde çıkıp edebiyat dersine girdiğinde, edebiyat dersinden çıkıp coğrafya dersine girdiğinde ya da coğrafya dersinden çıkıp müzik dersine girdiğinde bir önceki derste öğrenilen bilgilerin o an işlenen dersle bir ilgisi olmadığını düşünür.

Türkiye’de daha ilköğretim sıralarında öğrencilerin zihinlerini kompartımanlara böldüğümüz bir gerçektir. Bu bağlamda disiplinler arası bir eğitim veremediğimiz de ortadadır. İlköğretim 6. sınıftan sonra, Sosyal Bilgiler ya da Tarih derslerinde Tarih öğretmeni, Edebiyat ya da Türkçe öğretmeninın yaşam alanına girmek istemez. Maalesef eşgüdümlü bir eğitim için gerekli olan zümre toplantıları da okullarımızda etkili bir şekilde çalışmamaktadır. Yükseköğretim düzeyinde, Namık Kemal ve Tevfik Fikret’ten ve onların eserlerinden bahsedilen bir Tarih dersi, öğrenci tarafından alışılğelden farklı olduğu için Edebiyat dersi gibi görülmektedir. Üstelik Tarih eğitimcisinin kendi uzmanlık sahasından çıkıp, edebiyatçının yaşam alanına girdiğinin düşünülmesi bu ilköğretim altyapısından kaynaklanmaktadır(Ata, 2000:156-165).

Tabi ki sadece edebiyat ürünleriyle Sosyal Bilgiler öğretimi yapmak mümkün değildir. Fakat ders kitaplarının sıkıcılığını azaltmak için ve başta empati olmak üzere becerileri kazandırma yolunda fayda sağlayabilir.

2.5 SOSYAL BİLGİLERİN EMPATİ İLE İLİŞKİSİ

Bireylerin toplum hayatındaki sıkıntılarını çözebilmeleri açısından empatinin önemi büyüktür. Bireyler çevreleriyle olan ilişkilerinde çatışma ve problemlerden uzak durup yapıcı bir tavır sergileyebilmeleri için empatiye ihtiyaç duyarlar. Peki empati denilen şey nedir? Empati, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesidir(Rogers,1983;akt: Dökmen,1988:2).

Empatinin kökeni öz bilinçtir; duygularımıza ne kadar açıksak, hisleri okumayı o kadar iyi beceririz. Empatik kişiler başkalarının neye ihtiyacı olduğunu, ne istediğini gösteren belli belirsiz sinyallere karşı daha duyarlıdır(Goleman,2001; akt: Uğur, 2007:82). Bu duyarlılık empati kurulan kişiye de katkı sağlayacaktır. Empati kurulan kişi kendisine değer verildiğini hissedecektir. Bu durum onu duyuşsal anlamda destekleyip sosyal hayatta daha başarılı olmasını sağlayabilir. Aynı zamanda kişiler arasında empatinin varlığı önyargıları kırılmasına olanak verir. Böylelikle toplumun birbirini anlayan, dinleyen ve birbirinin farklılıklarına saygı duyan bireylerden oluşması yolunda ilerleme sağlanabilir.

Empatinin, duruma ya da probleme bir de karşı tarafın perspektifinden bakabilme becerisini destekleyici olması nedeniyle sosyal ortamlarda hoşgörü kültürünün gelişmesine de katkıda bulunabilmektedir(Ciaramicoli, Ketcham, 2000; akt: Kabapınar, 2007). Günümüz koşullarında bireylerin problem çözme becerisindeki gelişimleri her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Bu becerinin gelişmesi için de Sosyal Bilgiler dersine görev düşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi hoşgörü ve farklılıklara saygı anlamında öğrencilere kazanımlar sağlamalıdır. Zaten “İletişim ve Empati Becerisi” Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında geliştirilecek on dört beceriden biri olarak yer bulmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004). İşte bu nedenle programda yer alan bu becerinin uygulamadaki yerinin artması gerekir.

Sosyal Bilgiler dersi, programının yapısı dolayısıyla empati becerilerine dayalı etkinliklere en fazla yer verilmesi gereken derslerden biridir (Klages, 1999; akt: Uğur, 2007). Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından birisi etkili ve iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Gelecekte iyi ve etkili bir vatandaş özelliği kazanacak bireyin ders kitaplarındaki bilgileri ezberleyerek bu işi başarması beklenemez. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin Tarihle ilgili bölümlerindeki savaşların, antlaşmaların tarihlerini yerlerini ezberlemeleri günü kurtarmak adına sadece o dersten geçmelerine yarayacak bir yöntemdir. Fakat öğrencileri çevresindeki insanları anlayan, onlarla olan ilişkilerinde problem yaşamayan bireyler haline getirmeyecektir.

Empatik düşünme becerisinin bağımsız değişken olarak kullanıldığı çalışmalardan biri “Oluşturmacı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Empatik Düşünme Becerilerine Etkisi: Bir Eylem Araştırması” adı altında gerçekleştirilmiştir(Uğur, 2007). Araştırma Kocaeli ili Gebze ilçesindeki bir devlet okulunda eğitim almakta olan 27 ilköğretim 6.sınıf öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Bunun yanında öğrencilere sunulan örnek olaylara bağlı konuların kavranmasını sağlayan soruların yanında, öğrencileri örnek olaylarda yer alan kişilerle empati kurmaya yönlendirecek soruların bulunduğu çalışma yaprakları verilmiştir. Bu çalışma yaprakları öğrenciler tarafından doldurulduktan sonra etkinliklerin bitiminde geri toplanmıştır. Bunların yanında her hafta sınıf içi etkinliklerin bitiminde belirli sayıda öğrenciyle ve uygulama safhasının bitiminde de uygulamalar boyunca sınıfta gözlemci öğretmen olarak yer alan ders öğretmeniyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında öğrencilerden elde edilen dokümanlar ve görüşmeler ışığında değerlendirme esasları oluşturulmuştur.

Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empatik düşünebilen öğrencilerin iletişim becerilerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler derslerinin örnek olay incelemesi tekniği ile yürütülmesinin öğrencilerin konuları kavramalarında, problem çözme becerilerinin gelişmesinde ve derse yönelik tutumları üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bir başka çalışma”Sosyal Bilgiler Dersinde Empati Becerilerine Dayalı Öğretim Tekniklerinin Kullanılması”adı altında yapılmıştır. Bu çalışmada, sosyal bilgiler derslerinde empati becerilerinin ağırlıklı olduğu etkinliklere dayalı olarak; öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, ahlâkî ve sosyal becerileri incelenmiştir. Bunun yanı sıra empatik öğrenme süreci ortaya konularak bu süreç içerisinde öğrenci gelişimleri değerlendirilmiştir. Araştırma nitel araştırma metoduna göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma 5.sınıf düzeyinde 35 öğrenci ile sürdürülmüştür.

Araştırma sonunda empatik becerilerin yoğun olarak kullanıldığı sosyal bilgiler derslerinde; öğrencilerin, araştırma sırasında geliştirilen empatik öğrenme sürecinin son aşamalarına kadar çıkabildikleri tespit edilmiştir. Empatik öğrenme süreci ile çocuğun diğer gelişim alanları (bilişsel, duyuşsal, ahlâkî ve sosyal beceriler) arasında olumlu yönde bir ilişki bulgulanmıştır (Keskin, 2007).

“İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi” adı altında çıkarılan bir kitapta bir bölüm “Sosyal Empati: Teoriden Pratiğe İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi”adı altında verilmiştir(Kabapınar, 2007). Bu bölümde empatinin hem duyuşsal hem de bilişsel yönünün olduğu vurgulanmaktadır. Kendisi gibi olmasa da ya da düşünmese de karşı tarafın varlığına ve duruş noktasına empati ile gösterilebilecek saygı ve kabullenmenin demokratik tavır ve anlayışların yerleşmesine katkıda bulunabileceğinden bahsedilmektedir. Ülkemiz eğitim sisteminde empatinin kendine giderek daha fazla yer bulduğunu hatta sosyal bilgiler ders programında geliştirilecek on dört beceriden biri olarak yer bulduğu aktarılmaktadır. Ayrıca empati becerisi geliştirme yöntemlerini yazım yoluyla, resim çizim yoluyla ve fotoğraf yoluyla olmak üzere üç bölüme ayırmıştır.

Empatiyle ilgili başka bir çalışma da“ İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi” adı altında yapılmıştır (Ural, 2010). Bu çalışmanın amacı ilköğretim 6. ve7. sınıf sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum ve Empatik eğilim kazandırmadaki rolünü öğrenci görüşlerine göre analiz ederek ortaya koymaktır. Çalışmanın araştırma evrenini ise 2008-2009 eğitim öğretim yılında Sakarya iline bağlı 4 ilköğretim okulunun 6. ve 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin demokratik tutum ve empatik eğilim kazandırmasında önemli bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmış ve kız öğrencilerin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okudukları sınıf ile

demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin anne baba eğitim durumları ile demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasında anne babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Öğrencilerin anne-baba iş durumları ile demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki araştırıldığında ise anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. BÖLÜM

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada uygulanan yöntem hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

3.1 ARAşTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, ön test, son test kontrol gruplu deneme modelindedir. İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin Türk Tarihindeki Yolculuk ünitesi Çocuk Edebiyatı ürünleri ile ilişkilendirilerek işlenmesi durumunda bu yaklaşımın öğrencilerin empatik eğilimlerini geliştirip geliştirmediği sınınmıştır.

Deneysel araştırmalar en kesin sonuçları almamızı sağlayan bilimsel metottur (Fraenkel ve Wallen, 1993; akt: Tekgöz, 2005:64). Deneysel araştırmalarda denemek istenen durum için bir deney grubu, bir de kontrol grubu belirlenir. Araştırmacının kontrolünde önce ön test uygulanır, daha sonra da deney grubuna ve kontrol grubuna her birine ayrı ayrı olmak üzere önceden hazırlanan planlar dahilinde uygulama yapılır. En son olarak da son test uygulanır. Böylelikle araştırmacı denemek istediği bir durumu gerçekleştirir, durumun etkilerini görür ve değerlendirir. Deneme modelindeki araştırmalar olay hakkında sebep sonuç ilişkisi kurmada daha başarılıdır.

“Deneme modelleri, neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlemlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelidir. Tarama modelleri ile var olan durum gözlenirken, deneme modelinde, gözlenmek istenenlerin araştırmacı tarafından üretilmesi söz konusudur (Karasar, 2009).

Bir araştırmanın deneme sayılabilmesi için şu üç koşulu sağlaması gerekir:

1. Denemeci, değişkenleri değiştirebilmeli,
2. Değiştirmeler kontrollü olmalı,

3. Denemeci, durumu değiştirmesinin etkisini gözlemleyebilmeli(Meyers ve Grosser,1974 ; akt: Karasar, 2009).

Yapılan bu araştırmada da hem uygulanan yöntemin hem uygulanan yöntemle birlikte bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, kendi çalışma odasının var olup olmaması, beslediği hayvanın olup olmadığı, annenin çalışması, babanın iş sahibi olup olmadığı, ailenin yapısı, kardeş sayısı ve geçirmiş olduğu hastalık olup olmadığı) empatik eğilimine katkıda bulunup bulunmadığı sınanmıştır. Araştırmada deney grubuna ve kontrol grubuna empatik eğilim ölçeği öntest olarak uygulanmıştır. Daha sonra uygulama safhasında dersler her iki grupta da bizzat araştırmacı tarafından yürütölmüştür. Uygulama süreci 9 hafta sürmüş araştırmacı kontrol grubundaki derslerde ‘‘Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesi’’ni geleneksel yöntemlerle işlemiştir. Deney grubundaki derslerde ise üniteyi Türk tarihini konu alan ocuk edebiyatı ürünleriyle ilişkilendirerek işlemiştir. Bu ilişkilendirme yapılırken kullanılan ocuk Edebiyatı ürünlerinin kazanımlara uygun olmasına dikkat edilmiştir.

3.2 ÇALIşMA GRUBU

Bu araştırmanın çalışma grubunu Manisa ili, Demirci ilçesinde bulunan Cumhuriyet İlköğretim Okulu oluşturmaktadır. Araştırma örneklemler olarak, Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda eğitim görmekte olan 32 adet 7.sınıf öğrencisi seçilmiştir. Deney ve kontrol gruplarına öğrenci ataması yapılırken öğrencilerin bir önceki yıldaki aldıkları Sosyal Bilgiler dersi not ortalamaları dikkate alınmıştır. Her iki grubun Sosyal Bilgiler dersi ortalamalarını eşitlenmiştir.

3.3 VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ VE ÖLÇME ARACI

Ölçmede kullanılan Empatik Eğilim Ölçeği’nin tespiti esnasında alan taraması yapılmıştır. Bu alan taraması yapılırken internetten, YÖK ulusal veri tabanından, yüksek lisans ve doktora tezlerinden, süreli yayınlardan yararlanılmıştır. Öğrencilerin empati kurma becerilerini ölçerken, puanlaması standart hale getirilmiş, geçerliliği ve

güvenirligi belirlenmiş bir test kullanmanın uygun olacağını düşünölmüştür. Tarama sonucunda Üstün DÖKMEN'e ait Empatik Eğilim Ölçeği'nin yapılan araştırma için uygun bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir. 20 sorudan oluşan bu ölçek Likert tipi 5'li dereceleme ölçeğidir. Bireyler maddeleri okuyup, maddelerin kendileri için ne kadar geçerli olduğuna, "Tamamen Uygun" dan "Tamamen Aykırı" ya uzanan bir dereceleme üzerine işaretleme yaparlar. Ölçekte insanların günlük yaşamda ortaya koyabilecekleri bir takım davranışlar sıralanmıştır. Her bir maddeyi okuduktan sonra; eğer o maddede ifade edilen durum size "Tamamen Uygun" ise 5'in üzerini, " Oldukça Uygun" ise 4'ün üzerini, "Oldukça Aykırı" ise 2'nin üzerini, "Tamamen Aykırı" ise 1'in üzerini, eğer karar vermekte zorluk çekiyorsanız "Kararsızım" 3'ün üzerini (x) işaretiyle işaretleyin." Şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Ölçeğin güvenirligi Üstün DÖKMEN tarafından hesaplanmıştır. Dökmen, 70 kişilik üniversite öğrencilerinden oluşan gruba 3 hafta arayla iki defa uygulamış ve bu iki uygulamadan elde edilen puanlar arasında korelasyon .82 olarak bulmuştur. Bireylerin tek ve çift maddelerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon .86 olarak bulunmuştur.

Ayrıca " İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi" adı altında yapılan bir araştırmada, araştırmacı tarafından ölçeğin güvenirligi test tekrar test yöntemi ile incelenmiş, ölçek 100 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon .78 bulunmuştur(Rehber, 2007).

Dökmen'in geçerlilik için yaptığı çalışmada ise 24 kişilik üniversite öğrencisi gruba Empatik Eğilim Ölçeğini ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "Duygularını Anlama"alt ölçeğini uygulamış, her iki uygulamadan alınan puanlar arasındaki korelasyonu 68 olarak bulmuştur.Bu ölçek uygun olan ders saatlerinde iki grubu da aynı anda uygulanmıştır. Empatik Eğilim Ölçeği EK-1'de verilmiştir.

Verilerin Toplanması

1. Çalışmanın yapılacağı okul belirlenmiş ve uygulama için gerekli izinler ilgili yerlerden alınmıştır.
2. 22.11.2010 tarihinde deney ve kontrol gruplarına ön test uygulanmıştır.
3. 10.01.2011 tarihinde deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmıştır.

Verilerin analizi

1. Veriler SPSS 17 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.
2. Verilerin analizi esnasında 8 adet olumsuz soru tersten puanlanarak analiz edilmiştir.
3. Cinsiyet, çalışma odası, beslediği hayvan,aile yapı, geçirmiş olduğu hastalık, baba çalışma, kardeş sayısı ve deney grubu ön test son test karşılaştırmasına ait veriler t-testi yapılarak analiz edilmiştir.

4. Ailede kaçınıcı çocuk olduğuna ilişkin veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılarak analiz edilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde deneysel süreçteki uygulanan yöntemin empatik eğilime etkisine dair bulgu ve sonuçlara yer verilmiştir.

Deney grubunda ve kontrol grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını Tablo 1.1’de gösterilmektedir.

Tablo 1.1 : Deney ve Kontrol Gruplarının Ön test Son Test Sonuçları

		N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Empati	Deney Grubu Ön Test	17	3,702941	0,410591	2,301	33	,461
	Kontrol Grubu Ön Test	17	3,358333	0,471309			
Empati	Deney Grubu Son Test	17	4,0000	,34641	6,013	31	,000
	Kontrol Grubu Son Test	17	3,1750	,43894			

Tablo 1.1’de görüleceği üzere deney grubu ön test kontrol grubu ön test karşılaştırmasına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$t_{(33)}= 2,301$; $p> 0,05$].

Bu bulgu kontrol grubu ve deney gruplarının araştırmadan önce empatik eğilim düzeylerinin birbirinden farklı olmadığını göstermektedir.

Tablo 1.1’de görüleceği üzere deney grubu son test kontrol grubu son test karşılaştırmasına göre farklılaşmaktadır [$t_{(31)}= 6,013$; $p<0,05$]. Deney grubu son test ($X=4,0000$) empatik eğilim düzeyleri kontrol grubu son test ($X=3,1750$) empatik eğilim düzeylerinden yüksektir.

Bu bulguya bakarak yapılan uygulamanın deney grubundaki öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde etkili olduğu yorumu yapılabilir.

Deney ve kontrol gruplarının kendi içinde farklılaşıp farklılaşmadığı tablo 1.2’de gösterilmektedir.

Tablo 1.2: Deney ve Kontrol Gruplarının Kendi Aralarında Ön test Son Test Karşılaştırılması Sonuçları

		N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Empati	Kontrol Grubu Ön Test	17	3,358333	0,471309	1,169	32	0,251019
	Kontrol Grubu Son Test	17	3,175	0,438938			
Empati	Deney Grubu Ön Test	17	3,7029	,41059	-2,280	32	,029
	Deney Grubu Son Test	17	4,0000	,34641			

Tablo 1.2’de görüleceği üzere deney grubundaki öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ön test son test karşılaştırmasına göre farklılaşmaktadır [$t_{(32)} = -2,280$; $p < 0,05$]. Son testte ($\bar{X} = 4,0000$) empatik eğilim düzeyleri ön testteki ($\bar{X} = 3,7029$) empatik eğilim düzeylerinden yüksektir. Bu bulguya bakarak yapılan uygulamanın deney grubundaki öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde etkili olduğu yorumu yapılabilir. Kontrol grubundaki öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ön test son test karşılaştırmasına göre farklılaşmamaktadır [$t_{(32)} = 1,169$; $p > 0,05$]. Bu uygulamaya bakarak da yapılan uygulamanın etkili olduğu yorumu yapılabilir.

4.1 BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Cinsiyete göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı tablo 1.3’te gösterilmektedir.

Tablo 1.3: Deney Grubu Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Empatik Eğilim Sonuçları

CİNSİYET	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
KIZ	6	4,2750	,30943	2,938	15	,010
ERKEK	11	3,8500	,27203			

Tablo 1.3’te görüleceği üzere deney grubunda öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır [$t_{(15)} = 2,938$; $p < 0,05$]. Kızların ($\bar{X} = 4,2750$) empatik eğilim düzeyleri erkeklerin ($\bar{X} = 3,8500$) empatik eğilim düzeylerinden yüksektir. Bu sonuçla yapılan uygulamanın kız öğrenciler üzerinde daha etkili olduğu yorumu yapılabilir.

4.2 İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Kendi çalışma odasının olup olmamasına göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığı tablo 1.4'te gösterilmektedir.

Tablo 1.4: Deney Grubu Öğrencilerinin Kendi Çalışma Odasının Olup Olmamasına Göre Empatik Eğilim Sonuçları

ÇALIŞMA ODASI	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
VAR	9	4,0111	,40216	,136	15	,894
YOK	8	3,9875	,29851			

Tablo 1.4'te görüleceği üzere deney grubunda çalışma odasının olup olmamasına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$t_{(15)} = ,136$; $p > 0,05$]. Bu sonuçla öğrencilerin kendi çalışma odasının olup olmamasının, empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir.

4.3 ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Beslediği hayvanın olup olmamasına göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığı tablo 1.5'te gösterilmektedir.

Tablo 1.5: Deney Grubu Öğrencilerinin Beslediği Hayvanın Olup Olmamasına Göre Empatik Eğilim Sonuçları

BESLEDİĞİ HAYVAN	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
VAR	9	4,0333	,39843	,410	15	,688
YOK	8	3,9625	,29970			

Tablo 1.4'te görüleceği üzere deney grubunda beslediği hayvan olup olmamasına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$t_{(15)} = ,410$; $p > 0,05$]. Bu sonuçla öğrencilerin beslediği hayvanın olup olmamasının, empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir.

4.4 DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Aile yapısına göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığı tablo 1.6'da gösterilmektedir.

Tablo 1.6: Deney Grubu Öğrencilerinin Aile Yapısına Göre Empatik Eğilim Sonuçları

AİLE YAPISI	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
ÇEKİRDEK	13	3,9808	,39240	-,402	15	,694
GENİŞ	4	4,0625	,13150			

Tablo 1.6’da görüleceği üzere deney grubunda aile yapısına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$t_{(15)} = -,402$; $p > 0,05$]. Bu sonuçla öğrencilerin aile yapısının, empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir.

4.5 BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Hastalık geçirip geçirmemesine göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığı tablo 1.7’de gösterilmektedir.

Tablo 1.7: Deney Grubu Öğrencilerinin Geçirmiş Olduğu Ağır Hastalık olup olmamasına Göre Empatik Eğilim Sonuçları

GEÇİRMİŞ OLDUĞU AĞIR HASTALIK	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
GEÇİRMİŞ	8	4,0688	,27767	,761	15	,458
GEÇİRMEMİŞ	9	3,9389	,40449			

Tablo 1.7’de görüleceği üzere deney grubunda geçirmiş olduğu hastalık olup olmamasına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$t_{(15)} = ,761$; $p > 0,05$]. Bu sonuçla öğrencilerin geçirmiş olduğu ağır bir hastalık olup olmamasının, empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir.

4.6 ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORULAR

Babanın çalışıp çalışmamasına göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığı tablo 1.8’de gösterilmektedir.

Tablo 1.8: Deney Grubu Öğrencilerinin Babasının Çalışıp Çalışmamasına Göre Empatik Eğilim Sonuçları

BABA ÇALIŞMA	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
EVET	14	3,9500	,34418	-1,662	14	,119
HAYIR	3	4,3750	,24749			

Tablo 1.8’de görüleceği üzere deney grubunda babanın çalışıp çalışmamasına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$t_{(14)} = -1,662$; $p > 0,05$]. Bu sonuçla öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmamasının, empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir.

4.7 YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Kardeş sayısına göre deney grubunda empatik eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı tablo 1.9’da gösterilmektedir.

Tablo 1.9: : Deney Grubu Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Empatik Eğilim Sonuçları

KARDEŞ SAYISI	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
1-2 Kardeş	12	3,6550	,47734	6,013	31	,000
3 ve 3’ün üzeri	5	4,0477	,36622			

Tablo 1.9’da görüleceği üzere deney grubundaki öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır [$t_{(31)} = 6,013$; $p < 0,05$]. Kardeş sayısı 3 ve 3’ün üzeri olanların ($X = 4,0477$) empatik eğilim düzeyleri 1 veya 2 kardeşi olanların ($X = 3,6650$) empatik eğilim düzeylerinden yüksektir. Bu sonuçla yapılan uygulamaya göre kardeş sayısının öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde etkili olduğu yorumu yapılabilir.

4.8 SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Deney grubunda ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik eğilimlerin farklılaşıp farklılaşmadığı tablo 1.10’de gösterilmektedir.

Tablo 1.10: Deney Grubu Öğrencilerinin Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Empatik Eğilim Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	SS	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
En Büyük	6	3,8500	,32711	,221	3	,110	,910	,425
Ortanca	4	4,0375	,41708	1,699	13	,121		
En Küçük	7	4,1071	32714	1,920	16			
Total	17	4,0000	,34641					

Tablo 1.10’da görüleceği üzere deney grubunda öğrencilerin Kaçınıcı çocuk olduğuna göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır [$F_{(3,13)} = ,910$; $p > 0,05$]. Bu sonuçla öğrencilerin ailede kaçınıcı çocuk olduğunun, empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan araştırmaya dair sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1 SONUÇLAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında yürütülen Sosyal Bilgiler dersinde “Türk tarihinde yolculuk” ünitesi işlenirken bu ünitenin çocuk edebiyatı ürünleriyle desteklenmesi durumunda öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinde bir artış olup olmadığına yönelik bulguların yorumlanmasıyla ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusundaki önerilere yer verilmiştir.

Araştırma süresince cinsiyete, kendi çalışma odasının olup olmamasına, beslediği hayvanın olup olmamasına, annenin çalışıp çalışmamasına, Ailenin yapısına, kardeş sayısına, geçirmiş olduğu ağır hastalık olup olmaması durumlarına göre öğrencilerin empatik eğilim düzeylerine bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır.

Deney grubu ön test kontrol grubu ön test karşılaştırmasına göre empatik eğilim düzeyleri farklılaşmamaktadır. Fakat her iki grubun son test karşılaştırmasına bakıldığında bir farklılaşma tespit edilmiştir. Deney grubundaki öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri öntest sontest karşılaştırmasına göre farklılaşmaktadır. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise empatik eğilim düzeyleri öntest sontest karşılaştırmasına göre farklılaşmamaktadır. Bir başka deyişle Sosyal Bilgiler dersinde “ Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi işlenirken Çocuk Edebiyatı ürünlerinin işlenmesi öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde olumlu bir etkisi olmuştur. Bu sonuç Şahin ve Akbaba'nın (2010) bulgularla örtüşmektedir.

Cinsiyete göre bir karşılaştırma yapıldığında ise bir farklılaşma söz konusudur. Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise kız öğrencilerin lehine olduğunu görülmektedir. Bu sonuca kız öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu şeklinde bir yorumlama yapılabilir. Bu sonuç Rehber'in (2007) bulgularında yer alan

kız öğrencilerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğu yönündeki bulguyla örtüşmektedir.

Deney grubunda kardeş sayısına göre empatik eğilimlerinde bir farklılaşma sağlanmıştır. Bu sonuçlara göre kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin empatik eğilimlerinin, az olan öğrencilere göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışma odasının olup olmamasına göre, beslediği hayvanın olup olmamasına göre, aile yapısına göre, ağır hastalık geçirip geçirmemesine göre, babanın çalışıp çalışmamasına göre, ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre anlamlı bir farklılaşma olmamıştır. Bu araştırmaya göre bu değişkenlerin öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

5.2 ÖNERİLER

1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında belli ölçülerde ve kazanımlara uygun bir biçimde edebi ürünler kullanılabilir.
2. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin empatik eğilimlerini destekleyici çocuk edebiyatı ürünleri kullanılabilir.
3. Öğrencilerin empatik eğilimlerini destekleyen farklı yöntemler araştırılmalıdır.
4. Diğer sınıf düzeylerinde de Çocuk Edebiyatı ile desteklenmiş çalışmalar yapılabilir.
5. Çalışma yaptığımız sınıf düzeyinde farklı metinlerle aynı çalışma denenebilir.
6. Sosyal Bilgiler dersi zaten müfredatı yetiştirme açısından sorun yaşayan bir ders olduğu için Çocuk Edebiyatı ürünleriyle destekleme durumunda bu sıkıntı daha da büyüyecektir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders programındaki yeri genişletilebilir.
7. Sosyal Bilgiler dersi programında empatik düşünme becerilerine daha fazla yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. Ü. (2003); *Etkili Öğrenme ve Öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Akınoğlu,Orhan-Arslan,Yusuf(2007); *Türkiye’de Ortaöğretim Öğrencilerinin Tarih Kavramlarını Kazanma Durumu ve Değerlendirmesi*. *Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 18, s:138-152.

<http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd18/sbd-18-10.pdf>

Erişim Tarihi: 20.11.2011

Akkuş, Zekeriya (2007); *Tarih Öğretiminde Edebi Ürünler Kullanmanın Öğrenci Başarısına Etkisi*. Doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. acikarsiv.atauni.edu.tr

Erişim Tarihi: 24.07.2011

Aksoy, Bülent.(2003); “*Problem Çözme Yönteminin Çevre Eğitiminde Uygulanması*” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* .

Alçın,Halis.(2008).*Mimar Sinan*;İstanbul:Muştu Yayınları.

Alemdar,Yalçın-Aytaş,Gıyasettin.(2003). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ata, Bahri (2000);"*Tarih Öğretiminde Bir Araç Olarak; Tarihi Romanlar*" *Türk Yurdu*, S:153, ss.158-165.

Aykaç, Murtaza- Adıgüzel, Ömer (2011); “*Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi*”, *Kastamonu Eğitim Dergisi* ,S:19, ss. 297-314

www.kefdergi.com/pdf/19_1/19_1_22.pdf

Erişim Tarihi: 10.08.2011

Bacak, Selda.(2008);*İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öykü Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Öğrenenlerin Akademik Başarı ve Yaratıcılıklarına*

Etkisi –Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi- Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baran,Ziya (2008);*Hızlı Okuma*,İzmir:Bilgivizyon Yayınları.

Bilgili, Ali Sinan(2008); *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, Ankara : Pegem A Yayıncılık.

Çalışkan , Fındık(2005); *İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Yöntemlerinden Çözümlemeli Öykü Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ,Tutumlarına ve Aktif Öğrenme Düzeylerine Etkisi*. –Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,-Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://tez2.yok.gov.tr/> Erişim Tarihi : 13.07.2011

Çıkla, Selçuk(2005); “*Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler*”*Hece Dergisi*,S: 104, s:89-105.

Dash,Mike(1999);*Lale Çılgınlığı*,İstanbul:Sabah Kitapçılık,Çev: Özden Arıkan.

Demircan, Candemir (2007) ; “ *Köy Enstitüleri Eğitim-Öğretim Programlarında Çocuk Edebiyatı*” *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* ,S: 8, s: 17- 26.

Dikmen,Mehmet(2007);*Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler* ;İstanbul:Karanfil Yayınları.

Dikmen, Selahattin(2006); *Sultan Alparslan*,İstanbul:Muştu Yayınları.

Dilek, Dursun -Yapıcı, Gülçin Soğucaklı(2005); “*Öykülerle Tarih Öğretimi Yaklaşımı*” *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S:18, s:115-130.

<http://www.befjournal.com.tr/index.php/dergi/article/view/111/90>

Erişim Tarihi: 29.07.2011

Doğanay, Ahmet (2002) .*Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Bölüm 2,Sosyal*

Bilgiler Öğretimi, Pegem A Yayıncılık.

Dökmen, Üstün(1988); “ *Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi*”, *A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, S:2; s:155-190.

Dönmez, Cengiz. (Tarihsiz); *Sosyal Bilgiler Kavramı*

<http://www.sosyalbilgiler.biz/forum/index.php?topic=2875.0>

Erişim Tarihi: 02.08.2011

Erden, Münire.(Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*; İstanbul: Aklim Yayınları

Erdoğan, Nuriye.(2007);. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi*.-Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

<http://tez2.yok.gov.tr/>

Erişim Tarihi : 18.07.2011

Gardner, Howard (1999); *Çoklu Zekâ: Görüşmeler ve Makaleler*. (Çev: M. Tüzel). İstanbul:Enka Okulları BZD Yayıncılık.

Gömleksiz, Mehmet Nuri. , Cüro,Elif(2011); “*Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Toplumsal İhtiyaçları Karşılama Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri*”*Milli Eğitim Dergisi*, S:190, s:145-166.

<http://uvt.ulakbim.gov.tr>

Erişim Tarihi: 01.07.2011

Güngördü, Ersin(2001); *İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*,s,130;Ankara: Nobel Yayınları

Gürşimşek, Işık(1998); “*Öğretmen eğitiminde yeni yaklaşımlar*”. *Hacettepe*

Üniversites Eğitim Fakültesi Dergisi , S:14,s: 25-28.

<http://www.google.com/webhp?hl=tr#sclient=psy>

Erişim Tarihi : 22/11/2011

Halis, İsa(2001);*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, s; Konya:Mikro Yayınları

Kabapınar, Yücel(2007);*İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.Sosyal Empati: Teoriden Pratiğeİlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi*; Ankara: Maya Akademi.

Kan, Çiğdem (2006); ‘*Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı*’ *Kastamonu Eğitim Dergisi*, S:14,s:537-544.

Kaplan, Mehmet(1970); *Türkçülüğün Esasları*;İstanbul:Milli Eğitim Basımevi

Karakuş, Fazilet(2006); *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapıcı Öğrenme ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Akademik Başarı,Kalıcılık ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi*.Doktora tezi,Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://tez2.yok.gov.tr/> Erişim Tarihi : 18.07.2011

Karasar, Niyazi (2009); *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Keskin, Sevgi Coşkun(2007); *Sosyal Bilgiler Derslerinde Empati Becerilerine Dayalı Öğretim Tekniklerinin Kullanılması*. Doktora Tezi,İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

<http://tez2.yok.gov.tr/> Erişim Tarihi : 18.07.2011

Kıyıcı, Fatih(2003); *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında İçeriğin Hazırlanması –* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

<http://tez2.yok.gov.tr/>

Erişim Tarihi: 28.11.2011

- Kızılc¸elik, Sezgin, Erjem Yaşar(1992);*Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*,
Ankara: Atilla Kitabevi
- McGowan, Tom-Guzzetti, Barbara.(Tarihsiz); *Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Arizona State Üniversitesi, Çev: Ahmet Doğanay
http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/doganay_01.pdf
Erişim Tarihi: 29.07.2011
- Milli Eğitim Bakanlığı(2004); *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi(4-5.sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Mithat,Ahmet(2011);*Fealtun Bey ve Rakım Efendi*;İstanbul:Akçağ Yayınları
- Öztaş, Sezai-Turan, Refik(2009); *İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Tarih Ünitelerinin İşlenişinde Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri .Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,S: 7,s:903-932*
<http://www.tebd.gazi.edu.tr>
Erişim Tarihi: 24.07.2011
- ÖZTÜRK ÇELİK, Sakine (1998); “Çocuk Edebiyatı”. *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ders Kitapları*. s.:203-215. Eskisehir: Anadolu Üniversitesi.
<http://www.aof.edu.tr/kitap/ioltp/2275/unite12.pdf>
Erisim Tarihi: 29. 12. 2007
- Rehber, Elife (2007); *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi*. –Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi- Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savaş, Behsat-Ünivar, Perihan(1999); *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: İlköğretimde Etkili Öğrenme ve Öğretmen El Kitabı* ; Burdur: MEB Yayınları
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(2001);*Hayat Boyu Eğitim Veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu* :Ankara
<http://www.google.com/webhp?hl=tr#sclient=psy>
Erisim Tarihi: 22.11.2011
- Sever, Sedat (2010); *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Şahin, Mustafa- Akbaba,Sırrı(2010) ; “İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışın

Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması'' Kastamonu Eğitim Dergisi,S:18, s: 331-342.

Şimşek,Ahmet(2002);“*. İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkiliği''* XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, 23-26 Eylül, Lefkoşa.

<http://www.tebd.gazi.edu.tr>

Erişim Tarihi: 20.07.2011

Sönmez,Veysel(1999); *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Sünbül, Murat.(1996); “*İşbirliğine Dayalı Öğretim.*” *Eğitim ve Bilim Dergisi,S:102 ,s: 50- 58.*

Tarman, Bülent -Acun,İsmail -Yüksel, Züleyha(2010); “*Sosyal Bilgiler Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi''*Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S:3, s:725- 746.

<http://uvt.ulakbim.gov.tr>

Erişim Tarihi: 01.07.2011

Taşlı, İsmail (2000); *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Demirci/Manisa: Tekin Matbaası.

Tekgöz,Mehmet(2005); *İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa etkisi.*

-Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://tez2.yok.gov.tr/>

Erişim Tarihi : 13.07.2011

Uğur, Abdullah (2007); *Oluşturmacı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Örnek Olay inceleme Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Empatik Düşünme Becerilerine Etkisi :Bir Eylem Araştırması* .-Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-İstanbul: Marmara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

<http://tez2.yok.gov.tr/>

Erişim Tarihi : 18.07.2011

Ural, Sedef Nazlı (2010); *İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersine Etkisi*. -Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-, Sakarya:
Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
<http://tez2.yok.gov.tr/>
Erişim Tarihi: 30.07.2011

Yeşilbursa, Cemil Cahit(2009); '*Öğrencilerde Tarihsel Zaman ve Kronoloji Farkındalığını Geliştirmede Hikayelerin Kullanımı. Çanakkale*': 1.Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi.
oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/pdf/456.pdf
Erişim Tarihi: 12.09.2011

Yeşilçayır,Ekrem(2009);*.Kanuni Sultan Süleyman*, ;İstanbul:Muştu Yayınları.

Yeşilçayır,Ekrem(2010);*Fatih Sultan Mehmet*, ;İstanbul:Muştu Yayınları.

Yeşilyaprak, Binnur(2005); *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*,Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Yiğit Özlem(2007);*Öyküleştirme Yönteminin 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Ülkemizin Kaynakları Ünitesindeki Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi,Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
<http://tez2.yok.gov.tr/>
Erişim Tarihi : 13.07.2011

YÖK/Dünya Bankası Projesi(1997); *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*.Ankara: Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.

EK-1 EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ (GÜNLÜK DAVRANIŞ ANKETİ)

AÇIKLAMA

Aşağıda 20 cümle bulunmaktadır. Bir cümledeki ifadeyi kendinize **Tamamen Uygun** bulacağınızı düşünürseniz 5'e, **Oldukça Uygun** bulacağınızı düşünürseniz 4'e, **Oldukça Aykırı** bulacağınızı düşünürseniz 2'ye, **Tamamen Aykırı** bulacağınızı düşünürseniz 1'e, eğer bir cümleye ilişkin olarak **Kararsızlık** belirtecekseniz 3'e çarpı koyunuz.

1. Çok sayıda dostum var.....(1) (2) (3) (4) (5)
2. Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.....(1) (2) (3) (4) (5)
3. Sıklıkla kendimi yalnız hissedirim.....(1) (2) (3) (4) (5)
4. Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlanmış ayrılırlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
5. Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir..(1) (2) (3) (4) (5)
6. Duygularımı başkalarına iletmede güçlük çekerim..... (1) (2) (3) (4) (5)
7. İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.....(1) (2) (3) (4) (5)
8. Birisiyle tartışırken bazen, dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır.(1) (2) (3) (4) (5)
9. Çevrede çok sevilen bir insanım.....(1) (2) (3) (4) (5)
10. Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.....(1) (2) (3) (4) (5)
11. Düşüncelerimi başkalarına iletmede güçlük çektiğim olur.....(1) (2) (3) (4) (5)
12. İnsanların çoğu bencildir.....(1) (2) (3) (4) (5)
13. Sinirli bir insanım.....(1) (2) (3) (4) (5)
14. Genellikle insanlara güvenirim.....(1) (2) (3) (4) (5)
15. İnsanlar beni tam olarak anlayamıyorlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
16. Girişken bir insanım.....(1) (2) (3) (4) (5)
17. Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.....(1) (2) (3) (4) (5)
18. Genellikle hayatımdan memnunum.....(1) (2) (3) (4) (5)
19. Yakınlarım bana sık sık derdini anlatırlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
20. Genellikle keyfim yerindedir.....(1) (2) (3) (4) (5)

EK-2

ALT PROBLEMLER İÇİN VERİ TOPLAMA ARACI

CİNSİYET: KIZ (1) ERKEK(2)

KENDİ ÇALIŞMA ODASI: VAR (1) YOK (2)

BESLEDİĞİ HAYVAN: VAR (1) YOK (2)

BABA ÇALIŞIYOR: EVET (1) HAYIR (2)

AİLENİN YAPISI: ÇEKİRDEK (1) GENİŞ (2)

KARDEŞ SAYISI: (1) (2) (3) (4) (5)

GEÇİRMİŞ OLDUĞU AĞIR HASTALIK: Var(1) Yok (2)

EK-3

(Türkiye Selçuklular döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.)

MALAZGİRT'TEN AÇILAN KAPI

Cuma namazını, ordu namazgâhında hep beraber kılındı.Sultan Alparslan başta olmak üzere din alimlerinin önderliğinde, Fatiha ve fetih sureleri okundu. Zafer için dualar edildi.Alparslan,duasından Yüce Allah'a ‘ ‘ Senin dinine hizmette bize samimiyet ver ve bizi zafere ulaştır. Bu aciz kulunu da Yüce İslam dini uğrunda şehit eyle.’ ’ Dileğinde bulundu.Sanki savaşmak için değil, şehit olmak için gelmişti oraya.

Sonra da askerlerine:

‘ ‘Yiğitlerim! Savaşta hükümdar gibi değil, bir er gibi çarpışacağımdan şüpheniz olmasın.Sultanları da yaratan Allah'tır ve Allah katında herkes eşittir.Ok, yay ve mızrakla değil, gürz ve kılıçla çarpışacağım.Korkunun ecele faydası yoktur.Gönüllerini korku kaplayanlar hemen eve dönebilirler.Şayet şehit olursam, üzerimdeki bu beyaz elbiseyle düştüğüm yere beni gömün ve oğlum Melikşah'ın emirlerine uyun.

Sağ ve sol kanatlar ile pusularda görevli olan komutanlarım ! çok dikkatli olmalısınız.

Pusu kuracak atlı kuvvetler yeri ve zamanı gelince önce düşmanı ok yağmuruna tutacak, daha sonra hızlı bir manevra ile düşmanı kuşatacaklar.Düşmanın kalabalık olması çok önemli değil; çünkü aralarında birlik ve beraberlik yok.Tarih şahittir ki zafere inanmış ve iyi örgütlenmiş sayıca az kuvvetler, kendilerinden kalabalık güçleri yenmişlerdir. Bizans Ordusu'ndan bazı kopmalar olacak , bunları çok iyi izlemek ve değerlendirmek gerekir.

Bizans Ordusu'ndaki Hristiyan Türkler olan Peçenek ve Oğuzlarla ilişkilerimizi sürdürmeye devam edeceğiz. Bizans İmparatorluğu'nun zulüm ve baskısından nefret eden ve mezhep değiştirmeye zorlanan Ermeni, Süryani ve Gürcüler de Bizans Ordusu'ndan ayrılabilirler.

Yüreğimiz ve cesaretimiz Allah'ın izniyle düşmanı alt etmeye yeter. Atalarımızın büyük savaşlarda uyguladığı 'Bozkır Taktiği' savaş sırrımızdır." diyerek ordusunu savaş düzenine soktu.

Bu etkileyici konuşma, Selçuklu askerlerinin daha da bir coşmasına vesile olmuştu. Bu arada Sultan Alparslan'ın düşmanın durumunu tespit etmek için gönderdiği öncü kuvvet dönmüştü.

Alparslan'ın yanına gelen asker heyecanla:

--- Sultanım, üç yüz bine yakın askerle düşman kuvvetleri hızla bize yaklaşıyor, dedi.

Sultan kendinden emin bir tavırla tebessüm ederek:

---- Güzel! Biz de onlara yaklaşıyoruz, dedi.

Vakit öğleyi yaklaşık bir iki saat geçmişti. İki ordu vuruşabilecek kadar birbirine yaklaştı.

Perşembe gününden beri, Türk ordusunda yüksek sesle tekbirler getiriliyor, Kuran'dan başta Fetih suresi olmak üzere ayetler ve dualar okunuyordu. Askeri coşturmak için kösler, davullar cenk havası çalıyordu. Bu durum Bizans Ordusu'nun moralini bozuyor, cesaretini kırıyordu.

Bizans askerleri uykusuzluk, korku ve şaşkınlık içindeydi.

Rahipler, Bizans askerlerini takdis ediyor ve yer yer ayinlerde okunan kilise ilahileri söyleniyordu. Karşı taraftan beklenen saldırı gelmeyince, Sultan Alparslan'ın tekbir sesiyle savaş başladı.

Başkomutan Alparslan'ın tekbiriyle Selçuklu Ordusu hareketlendi ve atlı okçular hızla Bizans Ordusu'nun merkezindeki imparator kuvvetlerine saldırdı.

Tam bu sırada, Bizans Ordusu'nun sağ ve sol kanatlarının uç kısmında bulunan atlı birlikler, soydaşlarının tarafına geçmek için Bizans saflarından ayrıldı. Bunlar, daha önce bu konuda Afşin Bey'e söz veren Oğuz ve Peçenek beyleriydi.

Bunu daha önce Anadolu'ya giden ve Bizans'taki Hristiyan Türkler olan Peçenek ve Oğuzlarla temasa geçen Afşin Bey sağlamıştı. Savaşın başlamasından itibaren, Peçenek ve Oğuzlar Müslüman soydaşlarının kahramanca tavırlarından ve savaş düzenlerinden çok etkilenmişlerdi.

Bizans Ordusu, Türk atlılarının bu saldırısından bir süre sonra, karşı atağa geçti. Bu saldırı, İmparatorun Bizans Ordusu'nun bozulan moralini düzeltmeye yönelikti. Alparslan'ın beklediği de buydu zaten. Amacı, imparatorun komutasındaki Bizans kuvvetlerini üzerine çekerek onu karargâhından uzaklaştırmaktı. Bunun için çarpışa çarpışa, kontrollü olarak hızla geri çekildi. Bu sırada, Ermeni birliklerinin de Bizans Ordusu'ndan ayrıldığı haberi geldi.

Selçuklu Sultanı Alparslan, merkeze yerleştirdiği zayıf birlikleriyle düşman kuvvetlerinin üzerine göstermelik saldırılarda bulundu. Bu şekilde düşmanın merkez kuvvetlerini peşine takınca ani bir manevrayla adeta kaçıyormuşçasına askerlerini geri çekti. Ardından ise ordunun sağında ve solundaki kuvvetli birlikleriyle düşmanı bir çember içine hapsetti.

Sultan Alparslan, hızla geri çekilmeyi sürdürdü. İmparator da Selçukluların taarruz gücünü yitirdiğini sanarak, hemen üzerine gitti. Alparslan, savaş taktiğine uygun olarak pusudaki askerlerinin bulunduğu yere kadar geri çekildi. İmparatoru karargâhından uzaklaştırınca da birden durdu ve karşı hücumla geçti.

Selçuklu Ordusu şimdi bir çığ gibi dört koldan düşmana saldırıyordu. On binlerce Bizans adeta bir daire içine hapsedilmişti. Bu muhteşem bir savaş taktiği idi. Askerlerin

“Allah Allah” nidaları bir gök gürültüsünü andırıyordu. Havada çarpışan kılıçlardan saçılan kıvılcımlar, atların nal parıltısıyla birleşiyordu. Adeta bütün yer kızıl bir örtüyle kaplanmıştı.

Pusularda bulunan Türk atlıları, düşmanı önce şiddetli bir ok yağmuruna tuttu, ardından hızla etrafını çevirdi. Sultan Alparslan’ın karşı saldırıya geçmesi, İmparatorun komutasındaki Bizans kuvvetlerini şaşkırttı. İki yüz bin kişilik Bizans Ordusu, şimdi panik içindeydi.

Sultan Alparslan, çevrilen Bizans kuvvetlerinin yok edilmesini sağlayacak emirler vererek savaşı yönetiyordu. Bir eliyle gürzünü, diğer eliyle de kılıcını kullanarak bir nefer gibi çarpışıyordu.

Küçüklükten beri onun silah arkadaşı ve can dostu olan Ay Tigin, bir hükümdarın böylesi bir yakın dövüşünü çok tehlikeli buluyordu. Atından inip Alparslan’a:

--- Sultanım, Allah aşkına yeter! Saatlerdir hayatını tehlikeye atarak savaşıyorsun. Asker gibi vuruşmak yetmedi mi sultanım? Bu yiğitlik Bizans’a da bize de yetti gayrı. Allah aşkına, Müslümanlara acıyın hükümdarım. Bu orduyu başsız mı koymak istersiniz? Biraz dinlenip rahat etmelisiniz, dedi.

Sultan Alparslan, Emir Ay Tigin’in bu sözlerine karşılık:

--- Bugün sultanlık yok, hükümdarlık yok... Ben de sizler gibi bir neferim. Allah ne yazmışsa, o olur. Bilirim, tedbirsizlik yiğitlik değildir. Ancak bilesin ki tedbirliyiz. Bugün namus günüdür, şeref günüdür, gayret günüdür. Gayret bizden, taktir Allah’tandır. Bilesin ki , tedbir taktiri bozmaz.

Bizler, Allah’a teslim olmuş kullarız. Bu can biz de emanettir. Günü gelir, emaneti sahibine inşallah yüz akıyla teslim ederiz. Bu zalim ve mağrur kavme baş eğdirirsem, o zaman ancak rahat ederim.” dedi.

Alparslan, Ay Tigin ve bütün askerlerini vuruşmaya teşvik ederek düşman askerlerine saldırmaya devam etti. Onun bu davranışı ve sözleri bütün askerleri gayrete getirdi, güçlerine güç kattı.

Ay Tigin de savaş boyunca Alparslan'ı bir gölge gibi yakından takip ediyor ve korumaya çalışıyordu. Bizans İmparatoru, yaptığı hatayı ancak, akşama doğru anlayabildi ve ordusunun sol kanadından yardım istedi; ne var ki Türk atlıları bu yardıma izin vermedi.

Bizans askerlerini imhadan kurtarmak için geri çekilme emrini veren İmparator Romen Diyojen, çok geç kalmıştı. Bazı komutanların, birlikleriyle savaş alanını terk etmesi ise Bizans Ordusu'nu tamamen çökertmişti.

Bizanslıların sağ kanadı, Süleyman Şah ve Afşin Bey; sol kanadı ise Melikşah, Emir Saltuk ve Artuk Bey ile pusudaki diğer Selçuklu kuvvetleri tarafından bozguna uğratıldı.

Ne ilginçtir ki İmparator Romen Diyojen'i, Alparslan'ın orduda kalmasını sağladığı o yaşlı ve çelimsiz ihtiyar esir almıştı. Bu da Alparslan'ın his dünyasının ne kadar zengin olduğunu göstermeye yetmişti.

Kuşatılan Bizans Ordusu'nun bir kısmı imha edildi, kaçabilenler ve teslim olanlar ancak canlarını kurtarabildi. Sultan Alparslan'ın imanı, azim ve iradesi adeta bir dua olarak göklere yükseldi. Komuta kademesinin, Selçuklu Ordusu'nu çok güzel yönetmesi de sanki bir çeşit dua oldu. Yüce Allah'ın izniyle zafer yarım günde kazanıldı.

Malazgirt Ovası'nı Yüce Allah'ın ismiyle inleyen Selçuklu Ordusu, sonunda muzaffer oldu. Fakat Sultan Alparslan'ın içinde bir burukluk vardı. İçindeki bu derin üzüntü yüzüne yansımış gibiydi. Bir taraftan fetih kapılarının açılmasına, Müslüman Türk ordusunun galibiyetine seviniyor. Rabbine şükreliyordu. Diğer taraftan "Allah yolunda şehit olamadım ." diye hayıflanıyordu.

Bizans Ordusu, o dönemin en büyük silahı olan ve iki yüz kişi tarafından yönetilen dev mancınık ile diğer ağır silahları kullanmaya dahi fırsat bulamadı. İki yüz bin kişilik Bizans Ordusu'nun, elli bin kişilik Türk ordusuna yenilmesi bir rastlantı değil Allah'ın lütfuydu.

Sebeplere ve şartlara bakılırsa, Bizans Ordusu'nun sağ ve sol kanatlarının uç taraflarında bulunan Peçenek ve Oğuz Türkleri, Türk ordusunun tarafına geçmişti. İmparator tarafından hakarete uğramayan ve güvenilmeyen Ermeni birlikleri de Bizans Ordusu'ndan ayrılmıştı. Bizans yedek kuvvetlerinin başındaki prens, kuvvetlerini çekerek savaş alanını terk etmişti. Romen Diyojen, generallerini dinlememişti. Kibirli tavırları, rakibini küçümsemesi ve savaştaki hataları ile kendi sonunu hazırlamıştı.

Esir imparator Romen Diyojen, Sultan Alparslan'ın huzuruna çıkarılmıştı. Alparslan, imparatoru ayakta karşıladı. Sonra yerine oturup ona ilgi gösterdi. Ellerini çözdürdü ve gönlünü alacak sözler söyledikten sonra:

---- Sana barış için elçiler gönderdim, reddettin. Memleketine dönmen için haber gönderdim, bana "İslam ülkelerini ülkeme katmadan dönmem ." diye haber gönderdin.

İmparator:

--- Bütün tamamen doğrudur. Ben şu anda tutsak olarak senin huzurundayım. Beni suçlama ve bana ne yapacaksan yap. Bu durumda, bana en ağır hakaretlerde dahi bulunabilirsin.

Bunun üzerine Alparslan:

---- Eğer zaferi kazansaydın sen bana ne yapardın, diye sorunca İmparator:

----- En kaba ve kötü şeyleri yapar; seni zincire vurdurur, ülkemde herkese teşhir ederdim.

Sultan da ona:

---- Gerçekten doğru söyledin. Peki , benim sana ne yapacağımı tahmin ediyordun?

İmparator:

----- Birincisi öldürebilirsin. Ama bu kasap işidir ve seni küçültür.

İkincisi ; beni ibret için dolaştırıp teşhir edebilirsin.Bu da sarraf işidir.Belki sana hoşnutluk verir ya da tatmin eder.

Üçüncüsü ise seni yüceltir. Ancak bunu yapmayacağını bildiğim için söylemem gerekmez.

Alparslan:

---- Bu nedir, diye sorunca Diyojen:

---- Affetmek, dedi.

Sultan da:

--- Hiç üzülme, saydıklarının ne ilkini ne de ikincisini düşünmem mümkün değildir.Ben yüce Allah'a muzaffer olursam , esirlere iyi davranacağım , diye söz verdim.Seni serbest bırakma kararındayım.

Bu konuşmadan sonra Alparslan, Bizans imparatoruyla bir antlaşma imzaladı.Bu antlaşmaya göre, Urfa ve Antakya Türk tarafına verilecek, Bizans'ın elinde bulunan bütün Müslüman tutsaklar serbest bırakılacak ve Bizans, Türklere ağır bir savaş tazminatı ödeyecekti.

Sultan Alparslan, mağlup imparatora görkemli bir çadır kurdurdu ve onu ağırladı.Ertesi gün , yine gönlünü aldı.Yanına yüz kişi ve on bin dinar harçlık vererek ülkesine törenle uğurladı.Çünkü büyük bir şahsiyet olan Sultan Alparslan, İslam dinindeki “ Bir kavmin büyüğüne , zelil olduğu zaman merhamet ediniz.” anlayışına uygun hareket ediyordu.

Sultan Alparslan, kendisini ve milletini yok etmek için gelen ve mağlup olarak esir düşen Bizans imparatoru Romen Diyojen'e böyle insanca davranmıştı.

Alparslan'a yakışan da buydu. O adil bir hükümdardı.Yaratılana hoşgörü göstermeliydi. Romen Diyojen, Alparslan'dan gördüğü hoşgörüyü kendi ülkesinde göremedi. Ülkesine

döndüğünde gözleri kızgın demirlerle dağlanarak kör edildi. Kalan ömrünü zindanlarda geçirdi.

Sultan Alparslan, Malazgirt Zaferi'nin kazanılmasından sonra başta Kutalmış oğlu Süleyman Şah ve kardeşleri olmak üzere, en seçkin komutanlarına, Anadolu'nun fethi emrini verdi. Melikşah'a Anadolu'nun fethini yakından izlemesini, gelecekte bu toprakların , dünya durdukça milletimize yurt olacağını belirtti(Dikmen,2006:70).

1. Siz Sultan Alparslan'ın yerinde olsaydınız askerlerinizle birlikte savaşır mıydınız?
2. Sultan Alparslan'ın yerinde olsaydınız Romen Diyojen'i bu kadar kolay affeder miydiniz?
3. Romen Diyojen'in yerinde olsanız affedildiğinizde kendinizi nasıl hissederdiniz?

EK-4

(Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıkla)

HAYALLERİNİZ GÜCÜMÜZE ULAŞAMAZ

Genç sultan, İstanbul'u fethedebilmek için Boğaz'ın kontrolünün elinde olması gerektiğini biliyordu. Bunun için İstanbul Boğazı'nın en dar ve dalgalı bölgesi seçilerek bir kale yapılmasına karar verildi. Seçilen yer, dedesi Sultan Yıldırım Bayezit'in Boğaz'ın Anadolu yakasına yaptırdığı Anadolu Hisarı'nın karşısına denk geliyordu.

Bu kalenin yapılmasıyla Bizans'ın Karadeniz'le olan bağlantısı kesilecek ve böylece yardım almaları önlenecekti.

Sultan Mehmet , yapılacak kalenin planlarını kendi çizdi.Bahar gelmeden Anadolu 'dan ve Rumeli'den kereste , taş , demir taşındı.Usta ve ameleler bölgeye getirildi. Baharla birlikte Sultan'ın emriyle kale inşaatına başlandı.

Kalenin inşaatı baş döndürücü bir hızla devam ediyordu. Usta ve amelelerle birlikte çalışan genç sultan, inşaatın bütün aşamalarıyla bizzat ilgileniyordu.

Bir Osmanlı sultanının sırtında yük taşınması herkesin gayretini artırıyor, devlet büyükleri, alimler, komutanlar, usta ve amelelerle yan yana duvar örüyorlardı.Sultan Mehmet , meslekleri mimarlık olan vezirlerini yanına çağırarak kalenin inşaatı ile ilgili emirlerini sıraladı:

_ Saruca, kuzey tarafına düşen burcun sorumluluğu senindir.

_ Halil Paşa, doğuda yani deniz sahilinde olan burcun sorumluluğu senindir.Deniz tarafının yapımı ile bizzat ben ilgileneceğim.

_ Mimar Muslihiddin Ağam, kalenin mimari sorumluluğu senindir, diyerek görev paylaşımı yaptı.

Sultan Mehmet başarıya ödül, gayretsizliğe ceza vereceğini belirterek kalenin yapımını adeta bir yarış haline getirdi. İnşaatın her aşamasıyla ilgilenen genç sultan, bir an boş durmadan çalışmalara bizzat katılıyordu.

Bütün bu hazırlıkların İstanbul'un alınması için olduğunu anlayan İmparator Konstantin korku ve telaş içinde gelişmeleri takip ediyordu. Yapımının durdurulması için Sultan Mehmet'e bir elçi heyeti gönderdi.

Bizans elçileri geldiğinde Sultan Mehmet kale duvarlarından birinin örülmesi için ustalarla birlikte çalışmaktaydı. Elçiler, bir padişahın işçi elbiseleri giyip çalışmasına şaşırmışlardı. Hatta bir an için padişahla değil de bir inşaat ustasıyla görüştükleri zannına kapıldılar.

Bizans elçileri, kale inşaatının yapılan barış antlaşmasına aykırı olduğunu iddia ettiler. Anlaşmanın böyle basit bir sebeple bozulmaması için padişahı uyardılar.

Ancak Sultan Mehmet kararlıydı:

_ Ey Rum elçileri!

Size karşı ne bir saldırıda ne de barış şartlarına aykırı bir harekette bulunuyorum. Maksudım size zarar vermeyecek şekilde ülkemin menfaatlerini korumaktan ibarettir. Görüyorsunuz ki Asya ve Avrupa'da ülkemin toprakları var ve her iki kıtada da ülkemin düşmanları var. Rahmetli babam zamanında imparatorunuzun Macarlar ile birleşip, Rumeli'ye geçmesine engel olmak istediklerini unuttunuz mu? Babam Rumeli yakasına bir hisar yapmaya ta Varna'da iken yemin etmişti. Şimdi ben onun yeminini yerine getiriyorum. Şikayet ettiğiniz bu hisarı yapacağımız yer zaten bizimdir. Kendi topraklarımızın kullanılması için kimseden izin almayız. Bize hangi kuvvet engel olabilir?

Şimdi gidiniz ve imparatorunuza söyleyiniz. "Şimdiki Osmanlı padişahı evvelkilere hiç benzemiyor." Deyiniz. Allah'ın izniyle bizim gücümüzün ulaştığı yere , imparatorunuzun hayalleri dahi ulaşamaz!

Elçiler aldıkları bu sert cevap karşısında hayal kırıklığı içinde ülkelerine döndüler . Konstantin İnkı yoluyla kalenin yapılmasını engelleyemeyeceğini anlamıştı. Ancak saldırı gücü ve cesareti de kendisinde bulamıyordu. Bu yüzden barışın devamına karar vermektan başka çaresi yoktu.

İstanbul Boğazı'nın kıyısında üç ay gibi kısa bir zaman içinde devasa bir kale yükselivermişti. Halil, Zağanos ve Saruca paşalar kendi sorumluluklarında yükselen burçların masraflarını da kendileri karşılamışlardı. Sultan Mehmet de bu burçlara onların isimlerini vermişti.

Sultan Mehmet, bu kalenin inşaatını öyle planlamıştı ki burçlar ve duvarlar "Muhammed" ismini oluşturacak şekilde sıralanıyorlardı. O , peygamberimize olan sevgisini ifade etmek için böyle bir yol seçmişti.

Kaleye bütün boğazı hedef alabilecek toplar konuldu. Buraya dört yüz asker yerleştiren Sultan Mehmet, kale komutanlığına Firuz Ağa'yı getirerek:

- Bizim iznimizi almadan boğazdan bir gemi dahi geçmemelidir. Boğazdan geçen her gemi iyice aranacaktır. Geçiş parası ödedikten sonra

bırakılacaktır.Bu kurallara uymayan gemiler , derhal top mermileri ile batırılacaktır, emrini verdi.

Böylece Bizans'ın Karadeniz'le olan bağlantısı kesiliyor ve bu yol üzerinden yardım alması engellenmiş oluyordu(Yeşilçayır,2010:39)

- 1) Siz Fatih Sultan Mehmet'in yerinde olsaydınız bu kaleyi yapmaya cesaret edebilir miydiniz? Neden?

- 2) Siz Bizans kralının yerinde olsanız kalenin yapımını durdurmaya cesaret edebilir miydiniz? Neden ?

- 3) Siz bu kalenin inşaatında çalışan bir amale olsanız padişahınızın sizinle birlikte inşaatta çalışması sizi nasıl etkiler?

- 4) Bizans elçisi olarak Osmanlı padişahının inşaatta çalışır vaziyette görmek size ne hissettirdi ?

EK-5

(Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.)

DERYALARIN SULTANI

Avrupalılar yaşadıkları asra ‘‘Kanuni Asrı’’ Osmanlı Sultanı'na da ‘‘Muhteşem Süleyman’’ diyorlardı. Gerçekten de O, önünde durulması imkansız bir güce sahipti. O'nun karada mağlup edilemeyeceğini kabullenen Avrupa ülkeleri, deniz gücü oluşturmak için gizli bir gayretin içindeydiler.

Sultan Süleyman bu hazırlıklardan haberdar olunca’’ Düşman sırtımızdan hançerler, mertçe karşımıza çıkmazlar da işte böylesi heveslere kapılırlar.’’ diyerek öfkelerini dile getirmişti. Sonra da gür sesiyle:

--- İmdi, deryalarda da gücümüzü göstermek vaktidir, diye haykırmıştı.

Kanuni, nicedir ününü duyduğu ‘‘Barbaros’’ lâkaplı Hayreddin Hızır Efendi'yi İstanbul'a çağırma kararı verdi. Deniz subayı Sinan Çavuş'un taşıdığı ferman şu sözlerle başlıyordu: ‘‘ İspanya'ya sefer muradımdır. Yerine ehil birini atayıp donanmanı alıp gel.Şayet orada güvenilir biri yoksa bize bildir.’’

Barbaros Hayreddin Paşa, kırk dört parça harp gemisi ve on sekiz amirali ile İstanbul'a geldi.Bu efsane kahramanı görmek için on binlerce İstanbullu, kıyılara akın etmişti.Barbaros Hayreddin Paşa, donanmasını karşılamaya gelen halka bir zafer alayı seyrettirdi.

Ertesi sabah Sultan Süleyman, Barbaros ve amirallerini kabul etti. Bunlar Salih, Aydın, Sinan Reisler başta olmak üzere hepsi de Avrupa'da nam salmış gözü pek amirallerdi. Merasimlere mahsus törenle toplanan Divan'da Kanuni, Barbaros'a teşekkür etti. Reislerine hediyeler verdi.

Sultan Süleyman, Barbaros Hayreddin Paşa'yı "Kaptanıderya" sıfatı ile deniz kuvvetlerinin başkomutanlığına atadı. Ayrıca Cezayir Beylerbeyliği ile onurlandırdı.

Şarlken bir darbe daha yemişti. O Şarlken ki Osmanlı'nın denizlerde de hakimiyeti ele almaması için Barbaros'a vaktiyle servetler, tahtlar, taçlar teklif etmiş; ama ikna edememişti.

Barbaros Hayrettin Paşa, peş peşe zaferler kazanarak Osmanlı'nın deryalardaki hakimiyetini sağladı. Barbaros'un asıl amacı Akdeniz'i bir Türk iç denizi haline getirmektir. İspanyollar ve Venedikliler Akdeniz'deki Türk hakimiyetine direniyorlardı. Akdeniz'de haçlı kuvvetlerine ait tüm gemilerin bir araya geldiği güçlü donanma saldırılarını sıklaştırmıştı. Barbaros Paşa, denize açılmak için padişahın izin istedi. Kanuni, ateşin içine atmak istemediği Barbaros'a:

--- Ya, Dorya daha fazla bir güçle karşına çıkarsa, diye sordu.

----Merak buyurmayınız Sulatanım. Dualarınızın bereketiyle donanmanızı küçük düşürmem.

---- O halde Allah seni muzaffer etsin, iki cihanda aziz ol!

Barbaros, Kanuni'nin bu hayır duaları karşısında duygulanmış, gözleri dolmuştu. Padişahın ellerini öptükten sonra:

----- Bizi hatırdan çıkarmayasınız padişahım. Size layık bir kumandan olduğumu ispat için gerekirse canımı feda edeceğim, dedi.

Sonra düşmana hitap ediyormuş gibi denize doğru haykırdı:

---- Cihan görsün Sultan Süleyman Han'ın leventlerini. Hezimete hazır ol Dorya!

1532 yılı Haziranında Haliç'ten hareket eden donanma gemileri ufukta birer gölge halini almaya kadar izleyen Kanuni:

---- Ya Rabbi, bizi muzaffer eyle. Yüzümüzü ak çıkar, diye dua etti.

Osmanlı donanması Andrea Dorya komutasındaki güçlü Haçlı donanmasını Preveze’de bozguna uğrattı. Dorya karanlıktan faydalanarak savaş alanını terk ederken Barbaros şöyle haykırıyordu:

---Şu Dorya, ne yana kaçtığını belli etmemek için fenerlerini nasıl da kahramanca söndürüyor!

Birkaç gün sonra bir levent, Topkapı Sarayı’na girdi. Atının dizginini çekmesi ile at bir müddet iki ayak üzerinde dönüverdi. Bu manzaraya şahit olan Kanuni:

---Asker, dedi. Ne azgın bir küheylanla gelmişsin!

Levent atından inip padişahın elini öptü:

---Hünkarım, Akdeniz daha da azgın bir küheylendi. Biz onu bile uslandırdık!

Asker bu sözüyle hem zaferi müjdeliyor, hem de Kanuni’nin gönlünü fethediyordu.

Günler sonra Barbaros, direkleri yatırılmış düşman kadırgalarını ve içinde on binlerce esiri önüne katarak Sarayburnu’ndan Haliç’e girdi. Denizin üstü, içleri esir dolu düşman gemileriyle kaplıydı. Kanuni, vezirler ve paşalar bu muhteşem manzarayı, Sarayburnu’ndan seyrediyorlardı. Paşalardan biri heyecanla:

----- Sultanım, dedi. Dünya böyle bir manzarayı acaba kaç kere seyretti? Sizler ne kadar övünseniz azdır!

Kanuni o her zamanki alçakgönüllülüğü ile:

--- Paşa paşa, dedi. Övünmek mi, yoksa Rabbimize hamd ile şükretmek mi ?

Preveze Deniz Savaşı ile Akdeniz bir Türk gölü haline geliyordu. Osmanlı artık deryaların da hakimiydi(Yeşilçayır,2009:114).

1. Siz Barboros Hayrettin Paşa'nın yerinde olsaydınız, bu sorumluluğu almaya cesaret edebilir miydiniz?
2. Gemileri Barborosla birlikte savaşa gönderirken Kanuni'nin yerinde siz olsanız hangi duyguları hissederdiniz?
3. Kaybetmiş düşman gemilerinin ve esirlerin İstanbul'a geldiğini gören İstanbullulardan biri olsanız, ne hissederdiniz?

EK-6

(Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.)

TERCİH

İmparator Konstantin, artık Sultan Mehmet'in niyetinden emindi. Kendi kuvvetiyle, bu müthiş padişaha karşı ülkesini koruyabilir miydi acaba? Önceki kuşatmalarda zor da olsa bunu başarabilmişti. Oysa şimdi karşısında önceki Osmanlı padişahlarından daha kararlı bir genç vardı.

Konstantin, Avrupa'ya elçiler göndererek yardım çağrılarını yaptı. Hristiyanların önderi olan Papa'dan yardım sözü aldı. Ancak Papa bir Katolik idi. Bu yardım karşılığında Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinden olan Bizans'ın da Katolik mezhebine geçmesini istiyordu.

Bu istek Bizans'ı içten içe karıştırdı. Bizans halkı vaktiyle Katoliklerden pek çok zulüm ve işkence görmüştü. Bu yüzden Ortodoks Bizanslılar, Katoliklerden nefret ediyorlardı. Bizanslılar sokaklara taşarak, önlerinde Meryem heykeli olduğu halde Papazların da desteğiyle bağırarak tepkilerini ortaya koymaya başladılar.

İstanbul'da üç yüzden fazla papazdan oluşan bir meclis son kararı vermek için manastıra toplandı. Bu sırada halk meydanlarda toplanmış bu toplantının aleyhinde

gösteriler yapıyorlardı. Birleşmeyi isteyenlerle istemeyenler arasında çok şiddetli tartışmalar yaşandı.

Konstantin'den sonra Bizans'ın en yetkili ikinci kişisi olan Notaras, herkesi şaşkırtan şu meşhur sözü söyledi: ‘‘ Bizans'ta kardinal külahı görmektense, Osmanlı sarığı görmeyi tercih ederim.’’

Notaras , bu sözüyle aslında Osmanlı hoşgörüsünü dile getiriyordu.

Osmanlıların, fethettiği topraklarda yaşayan insanların can ve mal güvenliğini sağlaması, dinlerine , dillerine karışmaması , hatta koruması ona bu sözleri söyletiyordu. Notaras, Katoliklerle birleşmeye karşı çıktı. Ancak İstanbul'un savunması uğrunda meclisin çoğunluğu Katolik mezhebine geçmeyi kabul edince, Bizanslılar da Katolik mezhebine girmiş oldu.

Birleşmeyi hazmedemeyenler, bir kağıda: ‘‘Sefil Rumlar, Allah'tan neden ümidinizi kestiniz ve Frenklerin kuvvetine bel bağladınız ! Bunların nesine inandınız. Kaybolacak şehirle beraber dininizi de kaybediyorsunuz.’’ Yazarak manastırın kapısına astılar.

Bu sözler Bizans halkını çok etkiledi ve daha büyük gösteriler yapılmasına sebep oldu.

Ancak birleşme kararı değişmedi. Konstantin, bu birleşme sayesinde Avrupa'nın yardımını alacağına ve şehri Osmanlı saldırılarından koruyabileceğine inanıyordu(Yeşilçayır,2010:45)

1. Siz Konstantin'in yerinde olsaydınız ne yapardınız? Neden ?

2. Bizans halkının tepkisini yerinde bir tepki olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden ?

3. Siz Osmanlı Devleti'nin padişahı olsanız, İstanbul'u fethettikten sonra
Bizanslıların dinlerini özgürce yaşamaları konusunda hoşgörülü olur muydunuz?
Neden?

EK:7

(Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.)

SİNAN KONYA'DA

Cumartesi sabah erken kalktılar. Kuşluk vaktinde yola çıktılar. Önce Bor kazasına, oradan Niğde'ye, sonra da Aksaray üzerinden Konya'ya vardılar.Çarşamba akşamı Konya'da kalacakları hana ulaştılar.Plana göre Konya'da bir hafta kalınacaktı. Yol yorgunu oldukları için yemeklerini yer yemez uyumak için odalarına çekildiler. Sinan Konya'yı çok merak ediyordu:

---- Yarın çarşı iznimiz var mı?

---- Varmış.

-----Öyleyse birlikte çarşıya gidelim.

-----Olur.

Sinan'ın içi kıpır kıpırdı, yıllardır adını duyduğu Konya'yı ve köy odasında sık sık anlatılan Mevlana'yı ziyaret edecekti.

Bütün kafilе sabah erkenden kalkmıştı. Ali, sabah namazını kılmaya giderken Sinan da kalktı.Temiz elbiselerini aldı ve hamama gitti.

Ali, namazını bitirip Kuran okurken Sinan geldi. Oldukça neşeliydi:

---- Haydi aşağı inelim kahvaltı hazırmış.

Ali doğruldu,dudakları kıpır kıpırdı.Okumasını tamamlayınca:

----- Beyim nerede kaldın,senden ümidi kesmeye başlamıştım.

-----Hamamdan çıkınca bir arkadaşla biraz lafladık, kusura bakma.

İşlerini bitirip, kahvaltı yapmak üzere aşağı bahçeye indiler. Kahvaltıdan sonra görevlilerden izin isteyip çarşıya çıktılar. Sinan hiç konuşmuyordu.Ali dayanamadı:

----- Ne oldu, sabahtan beri hiç konuşmuyorsun? Bir şeye canın mı sıkıldı?

----- Yoo, sadece düşünüyorum.

----- Önce Mevlana'nın türbesine gidelim.

----- Olur, ama sen konuşmazsan çarşının tadı olmaz ki.

Sinan zoraki gülümseyerek:

---- Tamam, tamam konuşurum,sen yürümene bak.

Yolda rastladıkları birkaç kişiye sorarak Mevlana Türbesi'nin yolunu tuttular. Sinan'ın heyecanı arttı. Türbenin bahçe kapısından içeri süzıldüler. Sinan heyecandan titriyordu.Ali'nin koluna yapıştı.Ali, 'Ne oldu?' dercesine Sinan'ın yüzüne bakındı, koluna girip şadırvanın önündeki taşlardan birine oturttu.Yanına diz çöküp : " Ne oldu,konuşsana!" diyerek elini Sinan'ın dizlerine koydu.

---- Meraklanma bir şeyim yok. Yıllardır Konya'yı duyar Mevlana'nın sözlerini dinlerdim. Acaba ben de görebilecek miyim, diye merak ederdim.Biraz heyecanlıyım o kadar.

---Şükür ben de bir şey oldu sandım. Haydi türbeye gidelim.

Mevlana Hazretleri'nin türbesine girdiler. Mevlana'nın kabrinin başına vardıklarında Sinan tarif edilemez hisler içindeydi. Biraz dua ettikten sonra dışarı çıktıklarında Sinan sakinleşmişti. İkindiye kadar çarşı Pazar dolaştılar. Daha sonra kaldıkları hana döndüler.

Konya'ya geleli on günü geçmişti. O gün, akşam içtimasında konuşan görevli:

----- İki gün sonra yola çıkılacak. Bundan sonra burada olduğu gibi uzun süreli molalar verilmeyecek. Allah izin verirse, yirmi gün sonra İstanbul'a varmış oluruz. Yolculuk hazırlıklarınızı yapın. Bugünden itibaren çarşı izinleri kaldırılmıştır, dedi. Herkes kaldıkları yatakhanelere dağılırken Sinan:

----- Ali gel de biraz konuşalım. Sonra gideriz, dedi.

Hanın terasına çıktılar. Ali, buraya ilk defa çıkıyordu. Sinan, birkaç gece önce keşfetmişti burayı. Ali'ye çevreyi anlatmaya başladı:

----- Bak şu ilerde görünen üzeri ışıklı yüksekçe tepe Alâeddin Tepesi. Onun hemen sağında, öndeki bina Karatay Medresesi. Onun arkasında kalan ve minaresi görülen bina da İnce Minareli Medrese.

Sinan bunları anlatırken, Ali şaşırılmış bir halde onun yüzüne bakıyordu. Bunu fark eden Sinan :

---- Ne var? Niye öyle bakıyorsun?

----- Niyesi mi var Sinan, buraya birlikte geldik. Sanki kırk yıllık Konyalı gibi anlatıyorsun. Seni tanımasam, huyunu bilmesem uyduruyorsun derim.

----- Sordum öğrendim, hatta dinlenme saatlerinde izin aldım. Gezdim bile buraları.

----- Bana niye haber vermedin?

----- Bir seferinde yanına geldim. Baktım uyumuşsun uyandırmadım.

Ali şaşkınlığı üzerinden atıp:

----- Tamam tamam uzatma da anlat bizde öğrenelim.

Sinan terasın kenarındaki duvarın üzerine oturarak:

----- Eh anlatayım bari, dedikten sonra devam etti.

----- İnce minareli medresede hadis dersleri okutuluyor. Minaresi tuğladan, üzerinde çiniler var. Önde olan Karatay medresesinin iç duvarları mozaiklerle kaplı. Bahçesi çok güzel. Yukarıda tepenin üstünde Alâeddin Camii var. Altmış senede yapılmış. İlk yapıldığında otuz beş sütun varmış. Dış bahçesinde de türbe var.

Sinan bunları söyledikten sonra biraz duraklayınca,

Ali:

----- Ne o, bitti mi?

----- Yoo, biraz düşündüm, kimler geldi, kimler geçti buralardan diye. Anlatayım mı?

----- Anlat anlat, ben de öğrenmiş olurum.

----- Bak, şu sol tarafta, çok ilerde ışıkların çok olduğu yer.

----- Bildim orası Mevlana Hazretleri'nin türbesi ve mescidi.

----- Evet bildin. Gerçi, sadece minaresi ile türbenin külahı gözüküyor. Orayı anlatmama gerek yok. Zaten biliyorsun.

----- Tamam

Mevlana Türbesi'nin bu tarafındaki yapı, Şems-i Tebrizi'nin camisi ve türbesi. Şu sağdaki yapı İplikçi Camii; yanda, bir kısmı yıkık olan medrese var.

Sinan keyifle anlatırken lacivert gökyüzündeki ay bütün parlaklığı ile çevresine ışık salıyor, karanlıkta kalanlara gece lambası oluyordu. Gökyüzüne serpilmiş yıldız taneleri neşe ile oynayan çocuklar gibi, keyifle göz kırptıyordu adeta.

Biraz sonra ılık esen rüzgarın şiddeti artınca tozlar havada uçmaya başladı.

Sinan konuşmasını bitirmişti. Ali:

--- Bu kadar yeter, hadi içeri gidelim.

---- Tamam.

Söylenen gün gelip çatmıştı. Ali, sabah ezanı okunmadan kalktı. Üzerini giydi. Abdest almak için dışarı çıktı. İçeri geldiğinde Sinan hala uyuyordu. Bir süre onu izledi. Sinan'ı öz kardeşi kadar seviyordu. Sinan'ın annesi öldükten sonra birbirlerine daha çok bağlanmışlardı. Bunları düşünürken ezan okunmaya başladı. Ali:

---- Sinan, hadi sabah namazına!

Uykusu hafif olan Sinan doğruldu. Göz göze geldiklerinde gülümsedi. Abdest almak için dışarı çıktı. Namazdan sonra aşağı inip kahvaltılarını yaptılar. Kuşluk vakti onları İstanbul'a götürecek kervan yola çıktı(Alçın,2008:35).

1. Siz Küçük Sinan'ın yerinde olsaydınız, Konya'yı bu kadar merak eder miydiniz?
2. Konya'da Türk kültürüne ait bu yapıları siz görseniz ne hissederdiniz?
3. Kendinizi Ali'nin yerine koyun ve büyüdüğünüzü düşünün çocukluğunuzda Mimar Sinan'la arkadaş olmak size neler hissettirir?

EK-8

(Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.)

LALE ÇILGINLIĞI

“ 1562 sonbaharında bir gün İstanbul'dan yüklediği kumaşlarla bir gemi Anvers Limanı'na yanaşıyordu. Balyalar halinde şehrin en büyük tüccarlarından birine götürülmekte olan şark kumaşları arasında lale soğanları da vardı.

Flaman tüccar, sevkıyattan bir paket lale soğanı çıktığını görünce çok şaşırıldı. Belki hediye olarak yollamışlardı; bu sevkıyattan hatırı sayılır bir kâr elde eden şükran

dolu bir Osmanlı tarafından koyulmuştu. Bunların ne olduğunu bile bilmiyordu. Türklere özgü bir cins soğan olduklarını zannederek büyük bölümünü kızarttı ve akşam yemeğinde zeytinyağı ve sirkeyle tatlandırılarak yedi. Kalanını da sebze bahçesine, lahanaların yanına ekti.

İşte böylece 1563 baharında, Anvers'teki bir sebze bahçesine yığılı döküntüler ve süprüntüler arasından birkaç sap tuhaf çiçek baş verdi. Türk soğanlarıyla iki üç öğün daha yemek yapabilmeyi uman bahçe sahibi hayal kırıklığına uğramıştı doğrusu. Kumaş tüccarına akşam yemeği olmaktan son anda kurtulan bu şanslı çiçekler, muhtemelen Flemenk'te çiçek açmış ilk lalelerdi(Dash,1999;çev:Arıkan,2000:41).

1. Flaman tüccarın yerinde siz olsanız ilkbaharda ilk güzel laleler çiçek açtığında ne hissederdiniz?
2. İstanbul'dan bu laleleri gönderen Osmanlı sizce hangi düşüncelerle bu hediyeleri göndermiştir?

EK-9

(Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir)

ANKARA ŞEHİRİ

Ankara Kalesi'ni ilk yapan Rum kayseridir. Sonra nice padişahlara geçmiştir. Sonra Kütahya padişahlarından ve Germiyanogulları'ndan “Yakubşah” ile veziri “Hazerdinar”ın himmetiyle İslam eline geçmiştir. Sonra, Osmanlıların ortaya çıkınca Yıldırım Bayezid Han'ın eline düşmüştür.

Kalenin kuzeyinde, bir konak uzaklıkta olan “Erkeksu” adlı köy tarafından bakılsa kuğu gibi görülür. İmar edilmiş şenlik olup üzümü çok olduğundan “Enguri” demişler.

Bazıları, kalesi angarya ile yapıldığından “Ankara” denilmiş derler. Tuhfe Tarihinde “Rum Kayseri ünlü Herakl, bu kaleyi yedi kat ile bağlattığı ve sardığı için adına Selasil Kalesi derler” diye yazılıdır.

Padişah Defterhanesinde adı“ Ankara”dır. Ak gül gibi beyaz sur tabakaları ile çevrili, ele geçirilmesi güç bir kaledir. Şimdi Anadolu’da ayrı bir Sancak Beyi merkezidir.

Kalesi yüksek bir dağın doruğunda, dört kat beyaz taştan yapılmış sağlam bir kaledir. Katları birbirinden yüksektir. Her tabakasının arası üçer yüz adımdır. Her kat duvarının boyu altmış arşın kadar yüksektir. Temellerinden altı çepçevre kemer yapılarla boştur derler ama görmedim. Boş olması da kuşatmada düşmanın kale altına girip lağım atmasını önlemek içinmiş.

Batı tarafı dört kat birbirinden geçme demir kapılardır. Her kapı arasında asma demir kafesler hazır olup demir zincirlerle asılıdır. Her kafesin demirleri pazı kalınlığı vardır.

Bu kaledeki kızıl taştan yapılmış yüksek ve alçak basamaklar başka kalelerde görülmemiştir. At pazarına bakan en dış kapı batıya açılmıştır. Yüksek kubbesinin kemeri üzerinde eski kahramanların gürzleri, hayretle bakılacak balık kemikleri ve nice acayip şeyler asılıdır. Kalenin kapısının dışında ve içinde gece gündüz neferler gözcülük eder. Kale dizdarı kaleden çıksa öldürürler. Çünkü bütün düşmanlar, bu kalenin bir taşına bin baş verip yüz bin savaş etmeye can, baş oynatır. Erzurum’da Abaza Paşa, isyan ettiği zaman 100.000 askerle bu kaleyi kuşatıp aşağı varoş hisarını ele geçirmiştir. Bu iç kaleyi de kuşatmayı düşünerek sarayında otururken usta bir topçu gayet iyi nişan alıp gülle atarak Abaza’yı yaralamış, yaralı ve perişan bir halde Erzurum’a gitmesine sebep olmuştur. O günden beri Kale Dizdarı’nın kapı önünden başka yere gitmesi yasaktır.

İç hisarın çevresi dört bin adımdır. Doğu tarafındaki “Hisarlık” adlı tepe üzerinde ziyaret yeri vardır. Kaleye doğru biraz eğimlidir ama oradan zarar gelmesi ihtimali yoktur. Çünkü kale ile Hisarlık’ın arası uzaktır.

Kalede bağısız bahçesiz altı yüz ev vardır. Bir camisi vardır ki eski zamanda kilise imiş. Kısaca bu iç kale; yapı güzel iş ve mühendislik fennince görülmesi gerekli bir yerdir. Aşağı kalesine ‘‘Celali’’ korkusundan Cenabı Ahmed Paşa vilayet halkıyla bir kat sağlam sur yapmıştır. Dört kapısı vardır. Çepeçevre büyüklüğü altı bin adımdır. Bir tarafı yukarı iç kaleye bakar. Burada aşağı hisar, yukarı hisarı kuşatmıştır.

Bu hisarın doğu tarafından, yukarı hisardan kayalar içinden Hızarlık Deresi’ne inilir. Su yolları vardır. İç kalede sarnıçlar, buğday ambarları vardır ama aşağı hisarın suyu çok olduğundan öyle sarnıçlar yok.

Ankara’nın yüz yetmiş çeşmesi vardır. Üç bin su kuyusu vardır. Yetmiş altı camisi vardır. Cenabı Ahmed Paşa Camisi, Hacı Bayram-ı Veli Camisi ünlüleri olup Mimar Sinan yapısıdır. Kurşunlu camileri azdır(Dikmen,2007:75)

1. Evliya Çelebi’nin yerinde siz olsanız ne hissederdiniz?
2. Evliya Çelebi’nin Ankara’yı ziyaret ettiği yıllarda yaşasanız onunla tanışmak ister miydiniz, neden?
3. Bu hikayedeki Türk kültürüne ait örnekler siz de ne gibi duygular uyandırdı?

EK-10

(Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur)

FELATUN BEY VE RAKİM EFENDİ

Mustafa Meraki Bey, Beyoğlu civarında oturan 45 yaşlarında bir beydi. 27 yaşlarında Felatun Adlı bir oğlu,15 yaşlarında Mihriban idi.

Mustafa Meraki Bey’in hanımı ilk gebeliğini 15 yaşında yaşadığı için diğer gebeliklerinde hep düşük yaptı. Doktorlar ilgilenmediği için, iş ebelere kaldı. Ebeler bez bağlayarak çocuğu düşürmediler ve Mustafa Meraki Bey’in hanımı lohusalık

hastalığından öldü.

Mustafa Meraki Bey, çocuklu olduğu için evlenmedi. Alafranga hayranı olduğu için kendine alafranga bir ev yaptırdı. Evde bakıcılığı Rum bir kadın yapardı.

Mustafa Meraki Bey, Felatun'u mektebe verdi. Memur oldu, kaleme giderdi. Cuma günleri eş dost ziyareti, Cumartesi cumanın yorgunluğunu atar, Pazartesi alafranga yerlere gider, pazarın yorgunluğunu Pazartesi atar, Salı günü kaleme gidecek olsa havayı iyi görür Beyoğlu'na gider, Çarşamba günü kaleme gitse bile 9'dan 3'e kadar hafta içi ne yaptığını anlatırdı. Çarşamba akşamı iki şaklaban arkadaşıyla gelir, sabahlardı ve perşembeyi uyuyarak geçirirdi. Böylece yine Cuma gelirdi. Bu haftalar diğer haftalar gibi olurdu.

Rakım Efendi, Tophane kavaslarından birisinin oğlu olup, bir yaşarında iken babası ölmüştü. Annesi ile kaldı.

Rakım büyüdü mektebe gitti. Felatun'un tam tersine çalışırdı. Arapça ve Farsça'yı rahatça biliyordu. Hadis-i şerif ve Tefsiri çok iyi öğrendi. Matbaada çalışmaya başladı. Bir gün Rakım'ın arkadaşlarında birisi gelerek Fransızca bir kitabı Türkçe'ye çevirmek suretiyle 20 altın vereceğini söyledi. Rakım bu teklifi kabul etti. Kitabı Türkçe'ye çevirince dadı kalfaya söyleyerek 20 bin lirasını alarak eve geldi.

Gazetelerde **makale** yazmaya başladı. Bu işi parasız gördüğü için arkadaşları ellerine para sıkıştırırlardı. Rakım evini onardı. Bu kadar masrafa rağmen parasız kalmazdı. Dadısı rakım'ı birçok kez evlendirmeye kalkıştı. Ama Rakım beğenmedi. Rakım bir gün gezerken bir yaşlı adamın yanında güzel bir kız gördü. Onları takip ederek kapıyı çaldı. Yaşlı adama kızın satılık olup olmadığını sordu. Yaşlı adam kızın satılık olduğunu söyledi. Adama kız için 100 altın istedi. Rakım yanında 80 altın olduğunu söyledi. Ama 20 altını senet yaparak kızını eve getirdi. Kızını dadı kalfa görünce sevindi. Adını Canan koydu.

Canan eğitilip öğrenmeye başlatıldı. Rakım da İngiliz kızlarına ders vermeye başladı. Ders için Cuma gününü seçti.

Bu kızlar birbirine çok benziyordu. Rakım bir kağıda bir kalemle alfabeyi yazdı. Bir hafta ezberlemelerini istedi. Bu arada Canan'ı da okumaya başlattı. Her zaman eve geldiğinde onu dadısı karşılardı. Ama bir gün Canan karşıladı.

-Dadı, her zaman seni ben karşılarken bu gün neden Canan karşıladı.

-Bizim beyaz bir cariyemiz var, benim kara yüzümü görmektense

-Yok yok dadıcığım senin yüzün ana yüzü gibidir, bilirim.

Yine bir gün dersten sonra eve geldi. Evde olağan üstü bir şey gördü. Canan evde yoktu.

-Dadı; Canan nerede?

-Buradayım beyim.

-Evin her yerinde aradım ama bulamadım.

-Geliyorum deyip

-Ne oldu?

-Bir şey olduğu yok

-Cariyen piyano öğrenmek istiyormuş bir de adam tutmuştu. Sana söyledik izinin olmaz diye.

-Hala da izinin yoktur. Canan sessiz dışarı çıkarak diyerek dadısını uyardı.

Bir yarım saat sonra Canan geldi. Evde beyinin olduğunu görünce korktu. Rakım :

- Gel yavrum korkacak bir şey yok. Bundan sonra dadısız dışarı çıkmayacaksın. Piyano mu istediniz. Alırız. Öğrenmek istedin,öğretmen tutarız. Canan bu sözleri duyunca çok sevindi.

Öğretmenin istediği piyano alındı ve derslere başlandı. Öğretmen Canan'ın azmini beğendi.

Kış gelmiş günler kısalmıştı. O yüzden ders saatlerini akşam saat 2 den 3 buçuğa belirlemişti.

O, akşam Tophane'den Taksim'e çıkarken bozacıların olduğu yere gelince Felatun Beyle karşılaştı.

- Bu ne hal üzerine boza mı döküldü? Desem bozahaneye yeni giriyorsun.

- Sorma birader aşçı dükkanında geçerken aşçının cama koyduğu mayonezle süslü balık tabağı, ayağım takılarak üstüme döküldü,tüm mayonez.

- İyi ki cam bir yerime batmamış.

- Evet efendim.

Rakım Efendi sözü kesip oradan ayrıldı. Ev halkı Rakım'ı bekliyordu. Hemen oturuldu. Çorbalar içildi,sonra mayonezli balığın getirilmesi için aşçıya emretti. Aşçıdan mayonezin döküldüğünü duyunca aşçıya sinirlendi. İngiliz kızları Felatun Beyi sevmediklerinden gelmeyişinden sevindiler.

- Felatun Bey de mi gelecekti. Gelirken onu görmüştüm dedi. Yemek yenip şarkılar eşliğinde şarkılar söylendi. Rakım Efendi eve döndü. O gün Perşembe günü olduğundan

10 buçuk sularında öğretmen geldi.

- Sizde buralarda rast gelir miydiniz?

- Bir adam evine gelmez mi?

- Her adam gelir ama sizi aylardır göremedik.

- İşlerin çokluğundan.

- Haftada iki defa Beyoğlu'na geldiğiniz halde dostunuzun evine bir selam vermiyorsunuz.

- Daha evinizin adresini sormayı unuttum.

- Size ne ceza vereyim şimdi.

- Evet efendim ne ceza verirsiniz razıyım.

- Vereceğim cezayı kararlaştırdım, zamanı gelince veririm.

Ertesi gün Rakım, öğretmenin evine gideceği için erkenden kalkıp Beyoğlu'na çıktı, öğretmen Rakım'ı evde bekliyordu. Selamlaştıktan sonra dereden, tepeden konuşmaya başladılar.

Rakım İngilizlere ders okutmak için acele acele geldi. Aşçı kapıyı vurup, Rakım'ın boynuna atlayınca, sınıksı sıkı. Aşçı durumu anlayınca Rakımdan özür diledi. Böylece mayonez meselesi açığa vurdu. Aşçıya ve Felatun'a tüm olanlar anlatıldı ve bunlar evden kovuldular.

Rakım eve dönünce evden piyano sesleri geliyordu.

- Sen yatmadın mı?

- Sizi bekledim efendim.

- Sana öğretmeninden selamı var. Artık gücenmez.

-

- Canan evde canın sıkılıyor mu?

- Hayır efendim.

- Bak! Dadı kalfaya gezmek istersen söyle seni gezdirsin.

- Dadı kalfa bana gezmek teklif etti de ben kabul etmedim.

- Aferin Canan. Diye kızın arkasını sıvazladı.

Kışa doğru Rakım yine ders için öğretmenin evine gitti.

- Rakım ! benim senin dostum olduğundan şüphen var mı?

- Yok

- Canan'a bir alıcı çıktı.
- Çıkabilir.
- Hem de nasıl müşteri.
- Canan bilir.

Oradan ayrılıp İngiliz kızların evine gittiğinde evde kimse yoktu. Sadece kızlar vardı. Bu kızların Osmanlı şiirinden aldıkları tada şaşıyorlardı.

- İngiliz şiirleri hoşuma gitmez. Fransız şiirlerini severim.
- Siz de duymadığım sözler duyuyorum. Niçin?
- Biz odundan mı yaratıldık?
- Siz de haklısınız, mademki şiir istiyorsunuz, öyleyse dinleyin.

Çok güzel Hoca Hafız gazelini okuduktan sonra, anlamını bitirmek üzereyken anne ve babaları geldi.

Kızlar bu şiirden çok etkilendi.

Rakım eve gitti.

- Canan senin hiç haberin yok . alıcı çıktı sana.
- Alı.....cı.....mı çıktı, Efendim?
- Evet, görünüşte çok yağlı.
- Beni satacak mısın efendim?
- Sen ne dersin?
- Siz bilirsiniz efendim.
- Hayır ben seni yanlış tanımışım.
- Beni satacak mısın?
- Hayır satmayacağım.

Bahar gelmişti. Yine günlerden bir gündü, Rakım yine öğretmeni ziyarete gitti.

O günkü sohbet Kağıthane'den açıldı.

- Gerçi Kağıthane dünyanın en güzel yeridir. Ama başka türlü gidilir.
- Nasıl gidilir?
- Gider misin?
- Yalnız mı gideceğim?
- Yok benimle beraber.
- İstersen Canan'ı da alırsınız,isterseniz dadı kalfayı da alırsınız.
- Ne zaman gidelim? Hazırlık yapalım.

- Siz ne derseniz o zaman , ama Pazartesi günü Kağıthane'ye gidildi. Rakım, Canan ve öğretmeni gezdiler ve Dadı kalfa orada kaldı.

Canan ve öğretmeni çocuklar gibi eğlendiler. İkindiye doğru yemek yendi. Çay içildi. İsteyen rakı içti.

Güneşin son ışıklarına doğru eve döndüler.

Rakım İngiliz kızlarına doğru gitti. Derslerine başladıktan sonra sohbete başladılar ve Cuma günü Rakım'a gidilmeye karar aldılar.

Cuma günü gelip çattı. İlk olarak ev gezdirildi. Canan konukları karşıladı. Bahçeyi gezdirdi. Bahçedeki tavuk, horoz, kuşlar ve kuzuyu görünce kızlar.

- Bizden fazla olmalarına rağmen bizden daha iyi ve güzel bir bahçe olduğunu söylediler.

O gün bitti. Eve gidildi. İngiliz kızlar sohbete daldılar.

- Canan bize Rakım'ın kendisini kız kardeşi gibi sevdiğini söyledi.

- Hiç kız kardeşi gibi sevmeye olur mu?

Can Rakım'ı sevdiği için bunu duyunca deliye döndü. Can iki gün içinde yataklara düştü. Doktor çağırıldı. Doktor hastalığı tam çözemediği için bir test yapmak zorunda kaldı. Babaya Can'ın sevdiği dört kişi getirin dedi. İngilizleri babası üç tane en sevdiği arkadaşını ve Rakım'ı getirdi. Hepsi teker teker içeri girdi. Hiçbir farklılık yoktu. Rakım içeri girdiğinde, Rakım Can'ın hal ve hatırını sorar ve odadan çıkar. Doktor bu hastalığın aşk olduğunu söyledi.

Baba Rakım'dan Can ile evlenmesini ister. Rakım'da Can 'ı sevdiği için, ben Can'ı kardeşim gibi sevdim. Bu yüzden evlenemem dedi.

Kız doktorun demesine göre ölümüne iki gün vardı. Ama babadan yazılan mektupta Can'ın iyileşmeye ve acısının artmaması için buraya uğramamasını rica etti. Can, artık sağlıklıydı, kararını verdi. Almanya'daki halasını oğluya evlenecekti.

Rakım Canan nikahlandı ve nur topu gibi bir evlat verdi(Mithat,2011).

1. Felatun Bey'in yerinde olsanız böyle bir hayat tarzını benimser misiniz?
2. Rakım'ın hayat tarzını nasıl buldunuz?
3. Canan'ın yaşamı sizi nasıl etkiledi?

EK-11

ÜNİTE: TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK

Bu ünite ile öğrenciler;

1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.
2. Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.
3. Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.
4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.
5. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.
6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.
7. Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.
8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

